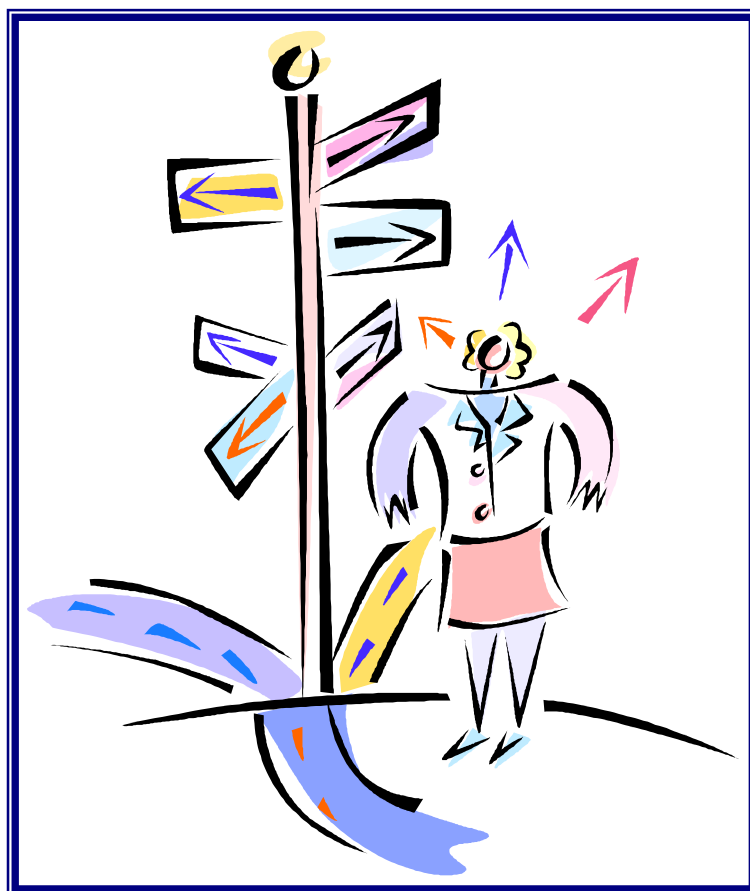

VEIEN MOT DEN PROFESJONELLE YRKESUTØVER STARTER PÅ VG1

**UTDANNING AV YRKESUTØVERE INNEN
HELSE-, SOSIAL- OG OPPVEKSTSEKTOREN**

Masteroppgave i yrkespedagogikk

Høgskolen i Akershus

Avdeling for yrkeslærerutdanning

Høsten 2009

Sissel Kyrkjeide

Forord

Høsten 2005 startet jeg på Masterstudiet i yrkespedagogikk ved Høgskolen i Akershus. Nå er jeg kommet i mål med studiet i og med innlevering av masteroppgaven.

Erfaringen min som mangeårig lærer innenfor helse- og sosialfag er at mange elever på VG1 Helse- og sosialfag opplever undervisningen som teoretisk og lite relevant og meningsfull i forhold til de yrkene de kan utdanne seg til.

Med dette som utgangspunkt har målet mitt vært å finne svar på hva som er relevant og meningsfull opplæring på dette trinnet.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder Pål Walstad som gjennom hele masteroppgaven har kommet med konstruktive innspill, støtte og inspirasjon. Takk også til Tove Berg for nyttige tilbakemeldinger og kommentarer.

Takk til veiledningsgruppa for mange fine diskusjoner og innspill i gruppemøtene, og utenfor skolen. Uten dere er det ikke sikkert at jeg hadde gjennomført. Dere har gitt med inspirasjon til å fullføre. Spesielt vil jeg takke Wigdis Sandem for det initiativet du tok til å lese igjennom oppgaven og de innspillene du har kommet med i innspurten.

Takk til Utdanningsetaten i Oslo, skolen og kollegaene mine som har vært med på å legge til rette for at jeg kunne gjennomføre studiet.

Til slutt fortjener familien min en stor takk for å ha gitt meg tid og rom til dette.

Flateby, 12. november 2009

Sissel Kyrkjeeide

SAMMENDRAG

Som tittel på masteroppgaven har jeg valgt:

Veien mot den profesjonelle yrkesutøver starter på VG1.

Tittelen viser til at eleven har startet på sin yrkesutdanning som skal føre fram til en yrkeskompetanse som eleven kan gå ut i arbeidslivet med som profesjonell yrkesutøver.

I Kunnskapsløftet som ble iverksatt i 2006, blir det lagt vekt på at yrkesopplæringen skal være mer yrkesrettet og relevant i forhold til det valgte yrket. Det blir lagt vekt på at det er ønskelig med et bredere samarbeid mellom skole og arbeidsliv enn tidligere.

Med bakgrunn i dette, samt de store frafallstallene i yrkesforberedende programfag, og at en del elever gir uttrykk for at de opplever undervisningen som lite relevant og meningsfull i forhold til det yrket de ønsker å utdanne seg til, ble min problemstilling for denne masteroppgaven:

Hva er relevant og meningsfull opplæring på VG1 Helse- og sosialfag?

Svaret søker jeg gjennom litteraturstudier og intervjuer med elever og yrkesutøvere å finne det relevante og det meningsfulle i opplæringen.

Som teoretisk overbygging har jeg anvendt en hermeneutisk tilnærming med utgangspunkt i Hans Georg Gadamer og den hermeneutiske sirkel. Med utgangspunkt i min forforståelse har jeg søkt ny forståelse i aktuell litteratur. Denne nye forståelsen har jeg anvendt i intervjuer med elever og yrkesutøvere.

Som metode har jeg valgt en kvalitativ tilnærming gjennom tolking av litteratur og læreplaner og gjennom intervjuer med elever og yrkesutøvere. Gjennom litteraturen

har jeg funnet de forståelseskategoriene som er brukt i tekstanalyse og i intervjuer med elever og yrkesutøvere.

Gjennom litteraturstudier fant jeg tre forståelseskategorier: Praksisnær opplæring, læring i praksisfellesskap og refleksjon over læring. Disse er grunnlaget for min nye forståelse for hva som er relevant og meningsfull opplæring på VG1 Helse- og sosialfag.

Gjennom intervjuer med elevene kom det fram at de opplever praksisnære oppgaver og læring i praksisfellesskap som meningsfullt. I faget prosjekt til fordyping gis det muligheter for praksis og elevene kan få erfaring med det yrket de ønsker å utdanne seg til.

I arbeidet med å analysere læreplanen fant jeg at det innholdsmessig legges opp til læring av grunnleggende kvalifikasjoner som er i samsvar med kompetanseplattformene til de ni yrkene i programområdet helse- og sosialfag. Dette samsvarer med det yrkesutøverne fremhevet som viktige kvalifikasjoner for å bli gode yrkesutøvere. Kompetansemålenes utforming legger imidlertid kun i liten grad opp til praksisnær opplæring, da de har en teoretisk formulering.

Resultatet av min undersøkelse viser at relevant og meningsfull opplæring i størst mulig grad bør skje gjennom en praksisnær opplæring med praksisnære oppgaver som elevene kjenner igjen fra sin læring i et praksisfellesskap. Videre viser resultatene at refleksjon over læring er viktig for en meningsfull opplæring.

Dette viser at faget prosjekt til fordyping er viktig. Det er her elevene kan få læring gjennom et praksisfellesskap. Ved å gripe fatt i situasjoner og opplevelser fra praksis og problematisere, bearbeide og reflektere over disse når elevene er tilbake på skolen vil elevene gjennom en praksisnær opplæring og praksisnære oppgaver kunne tilegne seg de grunnleggende kvalifikasjonene på en måte som er meningsfull og relevant for eleven.

Skolens utfordring er dermed å legge opp til en undervisning i samsvar med funnene i denne masteroppgaven – å gjøre opplæringen mer yrkesrettet og praksisnær, og mer relevant i forhold til yrke og med det mer meningsfull for elevene.

ABSTRACT

The title of my master thesis is:

VGI, the foundation course – the starting point on the road to becoming a professional health care worker.

The title stresses the fact that the pupil has started his or her vocational education, which is expected to lead to a professional competency that will prepare the pupil for working life as a qualified professional.

The national curriculum of 2006, “Kunnskapsløftet”, stresses the vocational education’s relevancy towards the chosen profession. A stronger emphasis is placed on the cooperation between school and working life than in previous curriculums.

Based on this, as well as on the increasing problem of student drop-out in the vocational studies and the fact that many pupils find class-room teaching not relevant or meaningful in relation to their chosen profession, my research question for this master thesis is:

What is relevant and meaningful learning for the Health-care studies foundation course?

The aim of this paper is to find out what are the relevant and meaningful aspects of vocational learning. My main methods to achieve this are interviews with pupils and professionals and research on scholarly studies.

My theoretical approach builds on the hermeneutics of Hans Georg Gadamer and the hermeneutic circle. With my own pre-understanding as my starting point, I have sought to achieve new understanding through relevant literature. I have then applied this new-found understanding in interview situations with pupils and professional.

I have chosen a qualitative approach by interpreting literature and curriculums and interviewing pupils and professionals. Through relevant literature I found the

categories of understanding that I have applied in my text analysis and in the interviews with pupils and professionals.

Through studies of scholarly works, I found three categories of understanding: 1) practical work-related learning, 2) communities of practice and 3) reflections on learning. These form the basis of my new understanding of what is relevant and meaningful learning in VG1 Health-care studies. By interviewing pupils, I found that they perceive learning in communities of practice as especially meaningful. The course *in-depth study* is thus of special importance, since it offers the pupils the opportunity to gain relevant experience within the profession of their choice.

By analyzing the curriculum, I found that it has the expressed intent of providing basic qualifications for all nine vocations found within the vocational training program Health-care studies. These qualifications correspond with what the vocational professionals themselves stressed as being important qualifications for becoming a skilled professional. However, because of the strong focus on theory in the national curriculum's competency aims, the competency aims does not really facilitate practical work-related learning. Quite the opposite.

The results of my research show that relevant and meaningful learning should, as far as possible, take place through work-related education and work-related tasks that pupils can recognize from their own learning in practice communities. In addition, the results show that reflections on learning are important for a meaningful education.

This stresses the importance of the course *in-depth study*. This course is where pupils can experience learning in practice communities. By using situations and experiences from working life and focusing on, problematizing and reflecting on these through relevant and work-related tasks in school, the pupils will be able to gain basic qualifications in a way that is meaningful and relevant to the pupil. The school's challenge lies in implementing a teaching in accordance with the findings of this research, i.e. making the education more practical and work-related and thus more relevant and meaningful for the students in relation to their chosen vocations.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	9
1.1 Presentasjon av tema	9
1.2 Bakgrunn for valg av tema	11
1.3 Målsetting	14
1.4 Tilnærming	15
1.5 Oppgavens oppbygging	15
2. Teoretisk plattform	17
2.1 Forståelsens sirkel	17
2.2 Relevant forsknings- og studielitteratur	20
2.3 Dokumenter	21
3. Forskningsdesign og metode	23
3.1 Presisering av problemstillingen	23
3.2 Valg av metoder	24
3.3 Metodetriangulering	25
3.4 Teksttolking / litteraturstudier	26
3.5 Kvalitativt forskningsintervju	27
4. Presentasjon av funn	33
4.1 Funn i litteraturen	33
4.2 Funn i kompetanseplattformer	39
4.3 Funn i læreplaner	41
4.3.1 Læreplan for felles programfag på VG1 Helse- og sosialfag	45
4.3.2 Læreplan for prosjekt til fordyping	49
4.4 Funn i utredninger	50
4.5 Funn i intervjuer	53
4.5.1 Sammenfatning og funn i intervjuer med yrkesutøvere	55
4.5.2 Sammenfatning og funn i intervjuer med elever	59
5. Analyseprosessen	65
5.1 Analyse av litteratur	65
5.2 Dokumentanalyse	68
5.3 Analyse av intervjuer	69
5.4 Pålitelighet og gyldighet	70
6. Drøfting	73
6.1 Innhold i undervisningen	74
6.2 Forståelseskategorier	75
6.2.1 Praksisnær opplæring / oppgaver	75
6.2.1 Læring i praksisfellesskap	77
6.2.3 Refleksjon over læring	79
7. Oppsummering og konklusjon	81
7.1 Oppsummering	81
7.2 Konklusjon	83
7.3 Noen refleksjoner og veien videre	85
Litteraturliste	87
Vedlegg	90

1. Innledning

1.1 Presentasjon av tema

I 2006 ble den nye skolereformen Kunnskapsløftet innført. I kunnskapsløftet blir det lagt større vekt på at yrkesopplæringen skal være relevant og mer yrkesrettet. Videre er det lagt opp til et bredere samarbeid mellom næringslivet / arbeidslivet og skole enn tidligere. For skolen ligger det en stor utfordring i å se og forstå utdanning relatert til yrke. For arbeidslivet ligger det en stor utfordring i å tilnærme seg skolen og bl.a. stille praksisplasser til rådighet allerede på VG1.

Læreplanene i Kunnskapsløftet legger til dels vekt på helhetlig sluttkompetanse, det blir derfor viktig å se opplæringen på VG1 i forhold til sluttkompetansen.

Opplæringen skal være relevant og meningsfull, og den skal gi et bredt grunnlag for å kunne velge riktig VG2.

Temaet for masteroppgaven er valgt med bakgrunn i mitt daglige arbeid på VG1 helse- sosialfag. Med innføring av utdanningsreformen Kunnskapsløftet i 2006, fikk vi nye prinsipper for opplæring, oppsummert i den såkalte læringsplakaten. Læringsplakaten skal fylle flere funksjoner. Den skal være et forpliktende grunnlag for skolenes arbeid med opplæringen, og den skal være et utgangspunkt for analyse og videreutvikling av skoler og lærebedrifter. (Prinsipp for opplæringa i Kunnskapsløftet, 2005)

I formålet for felles programfag for VG 1 programområdet helse- sosialfag heter det bl.a.:

”Heilskapen i dei felles programfaga skal gi elevane ei plattform for vidare yrkesval og leggje til rette for utvikling av fagleg forståing gjennom kunnskap, refleksjon, etisk bevisstgjeri, respekt og toleranse. Opplæringa skal vere praksisnær og tverrfagleg og knytte teori og praksis saman.” (Læreplan i felles programfag i VG1 helse- og sosialfag, 2006)

Det ble i forbindelse med Kunnskapsløftet innført et nytt fag i yrkesfaglige utdanningsprogram – prosjekt til fordyping. Formålet med prosjekt til fordyping er at

elevene skal få en mulighet til å prøve ut enkelte eller flere sider av aktuelle lærefag innen relevante utdanningsprogrammer og få erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer de ulike yrkene innen valgt utdanningsprogram. (Læreplan i prosjekt til fordyping, 2007)

Med utgangspunkt læringsplakaten og formålet for felles programfag på VG1 helse- og sosialfag og diskusjoner i lærerkollegiet om hvordan læreplanene skal tolkes og hvordan vi skal få til den praksisnære og tverrfaglige opplæringa var det naturlig å velge tema for denne oppgaven knyttet til dette. Jeg har kalt oppgaven:

Veien mot den profesjonelle yrkesutøver begynner på VG1

En profesjonell yrkesutøver er den som har oversikt over helheten i arbeidet, over ulike sider ved de enkelte oppgaver og sammenhengen mellom dem. En profesjonell yrkesutøver utvikles i samarbeid mellom den enkelte og den bedrift eller institusjon den enkelte skal utøve sitt yrke i. Yrkesutøvelse må læres i samarbeid med kolleger og kunder / brukere. For å bli en god yrkesutøver kreves at en har kunnskaper innen eget yrke. I tillegg kreves at en forstår yrkeskulturen og de krav yrkeslivet stiller. Det krever at man er i stand til å kommunisere og samarbeide, at man kan ta ansvar og forstår demokratiske prinsipper (Hiim og Hippe 2001)

På denne bakgrunnen er jeg kommet fram til følgende problemstilling:

Hva er *relevant og meningsfull* opplæring på VG1 Helse- og sosialfag?

Utdyping av problemstillingen

I pedagogisk ordbok står dette om ordet relevans:

”Relevans; det å ha betydning, viktigheten for bedømmelse av noe. I pedagogisk sammenheng brukt i motivasjonsteorien om det innhold som framstår som meningsfullt for eleven. Det de lærer, har da ofte sammenheng med de erfaringer de har gjort” (Bø 2008:259).

Ut i fra definisjonen virker ”relevant” og ”meningsfullt” som synonymmer og kan brukes om hverandre. Relevans betyr at innholdet i undervisningen må oppleves

meningsfullt for eleven. Elevene skal oppleve at de er motiverte for å tilegne seg fagstoffet innen de ulike fagene på skolen. Mål, innhold og prosess må henge tett sammen. Med innholdet mener vi det lærestoffet, det vil si de kunnskapene, holdningene og ferdighetene elevene skal tilegne seg for å nå kompetansemålene. Prosessen er det arbeidet elevene skal gjøre, og den læringen som skal foregå for å nå kompetansemålene. Skolen må legge til rette på en slik måte at elevene opplever motivasjon og mestring i fagene, at de opplever opplæringen som relevant og meningsfull, samtidig som en skal følge målene i læreplanen. Valg og organisering av innhold og læreprosess bør knyttes opp mot elevenes interesser og yrkesrettes mot den utdanningen eleven ønsker å ta. Skolen bør møte eleven der eleven er. Det er viktig at elevene opplever at det er en helhet og sammenheng i opplæringen.

I denne masteroppgaven vil jeg forsøke å finne svar på hva som er meningsfullt og relevant i opplæringen på vg1 helse- og sosialfag. Svarene vil jeg søke gjennom å tolke relevant litteratur, analysere læreplaner og høre hva elever og yrkesutøvere innen relevante yrker tenker er relevant og meningsfullt.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Min bakgrunn er utdanning som husstellærer fra 1976, med videreutdanning i familiekunnskap og senere ernæring og helse og helse og sosialfag. I løpet av de senere årene har jeg også videreutdanning i IKT for lærere. Både utdanning og erfaring som lærer gjennom en årrekke preger min forforståelse. Jeg er ansatt på en yrkesfaglig skole hvor jeg har vært med på mange endringer og reformer, noe jeg mener å ha vært åpen for og tatt alvorlig.

Utfordringene som jeg har møtt gjennom 30 år som lærer, først på grunnkurs husstell, deretter helse- miljøfag og helse- og sosialfag danner bakgrunn for min forforståelse og dermed også bakgrunn for denne masteroppgaven.

På grunnkurs husstell var undervisningen i stor grad praktisk, både på kjøkken, vask og stell av klær, stell av barn og stell av syke. Elevene måtte jobbe sammen, de måtte lese, regne skrive og planlegge for å lage et produkt. Det var mindre oppsplitting i fag, en helhetlig tenking var grunnleggende. Opplæringen hadde en allmenndannende oppgave, den ledet ikke fram til en yrkeskompetanse. Riktignok har det fungert som forberedelseskurs til videre utdanning i omsorgssektoren.

Etter reform 94 endret dette seg. Grunnkurset, som endret navn til helse- miljøfag, senere helse- og sosialfag ble nå første del av en 3 eller 4-årig yrkesutdanning. Fagene ble mer teoretiske og skillet mellom allmennfag og studieretningsfag ble tydeligere. Mange elever har gitt uttrykk for at undervisningen har vært veldig teoretisk og lite relevant til det yrket de har hatt planer om å utdanne seg til. Med innføring av Kunnskapsløftet i 2006 skulle det legges større vekt på at yrkesopplæringen skal være relevant, mer yrkesrettet og at det skal satses på et bredere samarbeid mellom skole og arbeidsliv enn tidligere.

Jeg opplever at vi som lærere ikke har vært flinke nok til å fange opp endringene i Kunnskapsløftet. Vi må bli flinkere til å yrkesrelatere og yrkesrette opplæringen allerede på VG1.. Min erfaring er at elevene lærer best et yrke å kjenne gjennom praksis i arbeidslivet. Den teorien som elevene må tilegne seg må settes i sammenheng med det som skjer i elevens praksis, og at det er viktig å integrere teori og praksis i opplæringen. Min forforståelse er at elevene har opplevd undervisningen som svært teoretisk og ”skolastisk” med en tydelig faginndeling, og at opplæringen ikke forbereder til yrket de har valgt. Denne forforståelsen bygger på tilbakemeldinger fra elever og deres frustrasjon over at undervisningen oppleves som teoretisk og til dels kjedelig og til dels lite motiverende.

Jeg har valgt å skrive om utvikling av yrkesutøvere sett i sammenheng med opplæring på helse- og sosialfag VG1. Bakgrunnen for dette er at jeg selv arbeider som lærer i VG1 programområde Helse- og sosialfag, og er opptatt av at elevene skal få en god bakgrunn for å gjøre riktige valg når de skal søke VG2 og velge utdanningsretning. Videre er jeg opptatt av at elevene på VG1 skal kunne utvikle et grunnlag for å bli

gode yrkesutøvere i det fagområdet de velger å utdanne seg til. For å bli gode yrkesutøvere er det viktig å få prøve seg i aktuelt yrke så tidlig som mulig, både for å få yrkeserfaring, og få noen smakebiter på hva som forventes av yrkeskunnskap.

Min erfaring er at mange elever opplever undervisningen som lite relevant og meningsfull i forhold til det yrket de har valgt å utdanne seg til. Yrkesutdanningen særlig innenfor helse- og sosialfag har til dels vært lite relevant og teoretisk lagt opp.

Opplæringen skal være relevant, det betyr at det som det undervises i skal være vesentlig og ha betydning for det yrket du skal utdanne deg til. Det betyr at både lærestoff (innhold) og metoder (prosess) skal ha betydning for elevens utvikling mot en god yrkesutøver og yrkeskunnskapen skal være knyttet opp mot aktuelle yrker. Gjennom ulike forskningsarbeid, både utenlandske og norske er det kommet kritikk for at opplæringen innen yrkesfagene ikke har hatt stor nok relevans i forhold til det yrket man skal utdanne til. (Hiim og Hippe 2001)

Kunnskapsløftet legger som tidligere nevnt større vekt på at yrkesopplæringen skal være relevant, mer praktisk rettet og et bredere samarbeid mellom næringslivet / arbeidslivet og skole. For skolen ligger det en stor utfordring i å se og forstå utdanning relatert til yrke. For arbeidslivet ligger den en stor utfordring i å tilnærme seg skolen og bl.a. stille praksisplasser til rådighet allerede på VG1-nivå.

Læreplanene i Kunnskapsløftet legger til dels vekt på helhetlig sluttkompetanse, det blir derfor viktig å se opplæringen på VG1 i forhold til sluttkompetansen. (Kompetanseplattformene).

Gjennom prosjekt til fordyping kan elevene få velge å arbeide med det yrket de i utgangspunktet ønsker å utdanne seg til. Sees i sammenheng med programfagene og åpne for fleksibilitet mellom læring i skole og læring i arbeidslivet. Jeg ser dette som et viktig fag, og det er i dette feltet jeg vil gjøre en del av min forskning.

I følge Statistisk Sentralbyrå er det flere elever som velger yrkesfaglige utdanningsprogrammer enn studieforbereende utdanningsprogrammer. Tall fra 2006 viste at nesten 58 % av ungdommene begynte i yrkesfaglig utdanningsprogram. Men

det er stort frafall underveis. I 2007 fullførte 57 % videregående opplæring på normert tid. (Utdanningsstatistikk SSB 2009) Innen yrkesfaglige studieprogram hadde 30 % valgt bort opplæringen, og innenfor Helse- og sosialfag var det 25 % bortfall. Dette er tall fra før Kunnskapsløftet 06. (NIFUSTEP-rapporten 2006).

Nyere forskning bekrefter disse tallene. En av tre elever dropper fortsatt ut av videregående skole. Spesielt gjelder dette i yrkesfaglige studieprogram. (Gemini 2009) Tall fra egen skole viste et frafall på 25 % på helse- og sosialfag skoleåret 2008 / 2009. Det kan være mange årsaker til dette, og det er grunn til å stille spørsmålstegn ved om opplæringen er relevant og meningsfull.

Disse tallene vekker bekymring fordi det innenfor helse-, sosial- og oppvekstsektoren er stort behov for kvalifisert arbeidskraft på alle nivåer. Arbeidslivet har behov for kompetanse og arbeidskraft som er godt kvalifisert, omstillingsdyktige og fleksible. Det gjør at videregående opplæring kan bli et minimumskrav

Det er derfor viktig at opplæringen allerede på VG1 er relevant og meningsfull og at det er en helhet og sammenheng i opplæringen. Det vil trolig også bidra til at gjennomstrømmingen i videregående skole blir større.

1.3 Målsetting

Målsettingen med masteroppgaven er å finne svar på hva som er relevant og meningsfull opplæring på VG1, og hva som kan være med å bidra til at elevene opplever opplæringen som relevant og meningsfull. Hvilke grunnleggende kvalifikasjoner er det relevant og viktig å utvikle på VG1 for å legge grunnlaget for å bli en god yrkesutøver.

Det er også et mål å utvikle min egen yrkespedagogiske kompetanse, og utvikle kunnskap som kan bidra til å gi elevene best mulig opplæring, og som jeg kan dele

med mine kollegaer. Mitt ønske er å kunne bidra til større forståelse for å gjøre opplæringen på VG1 mer yrkesrettet og praksisnær.

Målet for VG1 på egen skole er å få flest mulig elever til å fullføre og bestå. Videre å kunne utvikle en begynnende yrkeskompetanse for våre elever. Vi ønsker at elevene skal bli bevisste og utvikle sine egenskaper og ferdigheter som er grunnleggende for videre yrkesutdanning, og at de skal bli gode yrkesutøvere innen helse- sosial og oppvekstsektoren.

1.4 Tilnærming

For å få svar på min problemstilling vil jeg bruke to ulike tilnærminger, litteraturstudier og intervjuer av elever og yrkesutøvere.

Gjennom studier av aktuell litteratur ønsker jeg å finne grunnlag for mine forståelseskategorier, og hva som er relevant særlig i forhold til prosess.

Gjennom intervjuer med elever og yrkesutøvere håper jeg å finne viktig datagrunnlag for å få svar på hva som er relevant og meningsfullt, i forhold til innhold i opplæringen og yrkene, og meningsfull prosess for elevene.

Masteroppgaven vil ha en hermeneutisk overbygging med bakgrunn i mine egne erfaringer og egen praksis. Med bakgrunn i egne erfaringer og studier av aktuell litteratur og kvalitative intervjuer håper jeg å få et grunnlag for å finne svar på min problemstilling og få en ny forståelse i forhold til opplæringen på VG1 helse- og sosialfag.

1.5 Oppgavens oppbygging

I kapittel 2 vil jeg presentere den teoretiske overbygging for min masteroppgave. Hermeneutikk er en filosofisk retning som brukes i humanistiske og

samfunnsvitenskaplige vitenskaper til å tolke og forstå tekster. Det er en hermeneutisk tenking som ligger til grunn for oppgaven. Med utgangspunkt i forståelses sirkel ønsker jeg å presentere ny forståelse og ny kunnskap. I tillegg vil jeg presentere litteratur som jeg har brukt for å finne mine forståelseskategorier.

Kapittel 3 beskriver forskningsdesignt. Det gjøres rede for hvordan datainnsamling skal foregå og hvordan det skal presenteres, tolkes og vurderes.

I kapittel 4 presenteres litteraturen som er anvendt og de funnene som er gjort. Videre presenteres funnene i læreplanene, og en sammenfatning, tolking av og funn i intervjuer med elever og yrkesutøvere.

Kapittel 5 tar for seg en analyse av prosessen, og om undersøkelsene har gitt meg de dataene jeg trenger for å få svar på problemstillingen.

I drøftningskapittelet, kapittel 6 har jeg diskutert funnene opp i mot mine forståelseskategorier.

Oppsummering og konklusjonen presenteres i kapittel 7. Her vil jeg reflektere over funnene, og se på veien videre.

2. Teoretisk plattform

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for min teoretiske overbygging for matseroppgaven, og det vitenskapssyn som påvirker dette prosjektet.

2.1 Forståelsens sirkel

Hermeneutikk er en filosofisk disiplin/ vitenskapsteori som er mye anvendt i samfunnsvitenskapen. Hermeneutikken handler om å forklare fortolkningen og forståelsen. Hele tiden fortolker vi fenomener av enhver art, tekster, kunstverk, bilder, medmennesker, deres meninger og handlinger.

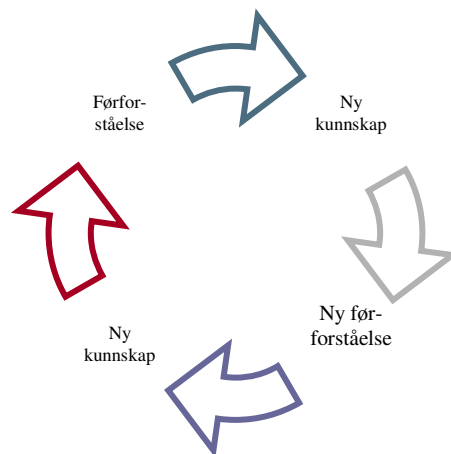
Ordet hermeneutikk stammer fra gresk betyr språklig artikulasjon eller uttrykk. I moderne betydning kan det forklares som fortolkningskunst. Hermeneutikken kan føres tilbake til Aristoteles og det kan trekkes en utviklingslinje opp gjennom historien fram til Hans-Georg Gadamer som anses som nyhermeneutikkens "far".

Prinsippet er at enkelte deler forstås ut i fra en helhet som de inngår i, mens helheten igjen forstås ut i fra nye deler som blir tilført. Ut i fra dette oppsto den hermeneutiske sirkel. Den gjør spørsmålet om mening til et spørsmål om den sammenheng de enkelte elementene danner.

Hans-Georg Gadamer utviklet teorien. Han brakte inn i den humanistiske tankegangen at det finnes en vitenskap som ikke er strengt metodisk og som tar avstand fra naturvitenskapene. Den er empirisk dvs. den bygger på erfaring; det som understøttes av eller grunner seg på erfaring. Forståelse er et sentralt begrep. For å forstå og tolke andres meninger, må vi ha en felles forståelse, i denne sammenhengen også kalt fordommer, som f.eks. språk og kultur. Mennesket fødes inn i en verden av tradisjoner og betydninger som det selv ikke har herredømme over og som det ikke kan velge bort. Dette preger menneskets tenking og forståelse. Fordommer har en

annen betydning enn det vi vanligvis legger i begrepet. Fordommer eller førforståelse er noe vi allerede vet. Vi kan ikke helt sette det ut av spill, men heller ikke nødvendigvis godta dem som de er. Ny viten og ny kunnskap vil kunne endre fordommene og gi oss ny forforståelse. Gjennom en slik prosess blir vi bevisst våre fordommer og settes derved i stand til å skjelne mellom de hemmende fordommene og de produktive fordommene. (Gulddal 1999)

Når oppgaven er å forstå, tolke, finne ut av mening og hensikt kan det være naturlig å bruke "Den hermeneutiske sirkel". Den prosessen som veksler mellom å se helheter og studere enkelte deler og igjen å forstå en ny helhet kan la seg gjennomføre etter modell av den hermeneutiske sirkel.

Figur nr. 1
(Gulddal 1999)

I følge Gadamer er det eneste du kan være helt sikker på dine fordommer.

Hans Georg Gadamer representerer nyhermeneutikken, og sier noe om førforståelse og nye forståelseshorisonter.

Jeg møter tekstene med min førforståelse og det vil prege min tolkning. Det er viktig å møte teksten med et åpent sinn. Møte det fremmede med åpenhet og undring.

Gadamer mente at førforståelse er noe positivt og det er nødvendig for at man i det hele tatt skal få en ny forståelse.

Allerede når vi leser teksten første gang, leses den med en viss forventning med tanke på en mening. I møte med teksten vil den enten ikke gi noen mening eller så utfordrer den våre forventninger og vår førforståelse.

Teksten kan vi møte i en bok, et brev, et intervju, en samtale. Førforståelse skjer ut i fra den konteksten man befinner seg i.

Gadamer lanserte sin spillteori. I spill må vi ha noen felles regler. Det samme gjelder også i møte med tekster, vi går inn i disse med de regler som gjelder i den konteksten vi befinner oss i. Disse reglene har sitt utspring i kultur og språk. I teksten utsetter vi oss for en annens autoritet, det er forfatterens mening som kommer fram i teksten, men tolker den ut i fra vår førforståelse. Viktig at vi er bevisst vår egen kontekst og forutsetning, at teksten taler sak, og får mulighet til å spille sin saksbundethet ut mot vår egen formening. Gadamer forsøkte å tydeliggjøre dette ved å sammenligne det med et skuespill. Et skuespill framføres for et publikum, og som i et skuespill så er det spillets høydepunkt når det blir sett og fortolket. Min fortolkning der og da blir viktigere enn det forfatteren egentlig tenkte. Å tolke en tekst kan derfor sees på som et skuespill hvor tolkningen av teksten ligger hos tilskueren.

I møte med tekstene er vi i en forståelsesprosess; forståelse er der vi er med vår ”bagasje”; den vi hadde før vi startet eller den nye som vi får når vi leser noen tekster. Det fører til ny forståelse. I en hermeneutisk basert forskningsprosess tar vi den med ut i felten for å få en ny forståelseshorisont.

Da er vi inne i den hermeneutiske sirkel. Det vil skje en kunnskapsutvikling. Vi vandrer i sirkel i møte med nye tekster, får en ny forståelse som blir vår nye førforståelse.

Dette ligger til grunn for forskningsdesignet. Jeg vil gå ut å møte nye tekster i form av relevant forsknings- og studielitteratur. Jeg ønsker å finne ut hva andre forskere har sagt om relevans i opplæringen. Jeg ønsker å finne ut hva grunnlagsdokumentene for Kunnskapsløftet 06 sier om relevant yrkesopplæring. Dette vil gi meg en førforståelse

som jeg vil bruke i mine forskningsspørsmål. Disse vil jeg bruke i mitt møte med yrkesutøvere og elever i form av intervjuer. Sammenfatningen av intervjuene vil igjen være utgangspunkt for tolking for å oppnå ny forståelse for problemstillingen.

Forståelse krever at vi lytter og spør, og at vi er villig til å revidere vår egen førforståelse. Forståelsesprosessen er en prosess hvor deler av forståelse til slutt skal settes sammen til en samstemt helhet. (Lægreid 2001)

2.2 Relevant forsknings- og studielitteratur

I avsnitt 2.1 har jeg gjort rede for humanistisk vitenskapssyn og en hermeneutisk innfallsvinkel for mitt arbeid.

Jeg vil i dette avsnittet kort presentere hva andre undersøkelser og forskere kan bidra med for å kaste lys over min problemstilling.

Jeg har gått til litteraturstudiene med min første førforståelse som er at undervisningen er lite relevant og meningsfull. Gjennom litteraturstudier søker jeg nye førforståelse før jeg går til intervjuene.

For å utvide og tilegne meg ny forståelse innenfor temaet og problemstilling har jeg søkt etter litteratur som kan belyse relevansproblematikken. Forståelseskategorier har jeg funnet ved å lese litteratur av Hiim og Hippe, Lennart Nilsson og Liv Mjelde.

Hilde Hiim og Else Hippe har gjort et større forskningsarbeid når det gjelder relevansproblematikken i yrkesutdanningen. Yrkesutdanning har røtter i mesterlærlingtradisjon, håndverkstradisjon og yrkesskoleverket. I sin bok "Å utdanne profesjonelle yrkesutøvere" (Hiim og Hippe 2001) viser de til ulike forskere og deres forståelse om utdanning av yrkesutøvere. Jeg vil komme tilbake til disse i kapittel 4 hvor jeg presentere de funnene jeg har gjort i disse forskningsarbeidene.

Lennart Nilsson har siden 60-tallet arbeidet med og forsket på ”yrkeskunnande”. Jeg vil presentere funn hos han som har relevans til min problemstilling i kapittel 4. (Nilsson 1992)

Liv Mjelde har også gjort betydelig forskningsarbeid når det gjelder utdanning innenfor yrkesfagene, da særlig med vekt på forholdet mellom utdanning og arbeidsliv. Hun har en bred presentasjon av noe av sin forskning i boka ”Yrkenes pedagogikk fra arbeid, til læring, fra læring til arbeid” (Mjelde 2002)

Gjennom å studere disse har jeg blitt kjent med Kerschensteiner, Lave og Wenger og Donald Schön. Disse har gitt meg verdifull kunnskap og bidratt til at jeg har kommet fram til mine forståelseskategorier. Kerschensteiners tanker er jeg blitt kjent med gjennom Olav Sunnanås bok Georg Kerschensteiner og arbeidsskolen, utgitt av Det Norske Samlaget i 1960. Som grunnlag for Lave og Wenger har jeg brukt Jean Lave og Etienne Wenger: Situert læring og andre tekster, dansk utgave fra 2007. Deler av Donald A. Schön: Den reflekterende praktiker, dansk utgave 2006 er brukt for å belyse refleksjon over læring. Disse vil bli grundigere presentert i kapittel 4.

2.3 Dokumenter

For å finne hva som er relevant opplæring på VG1 helse- sosialfag har jeg analysert kompetanseplattformene til alle yrkene elevene kan utdanne seg til innen for dette utdanningsprogrammet. Videre har jeg analysert læreplanene, spesielt den fagspesifikke læreplanen for programfagene på VG1 og jeg har tatt for meg fagplanen for prosjekt til fordyping.

Norges offentlige utredninger (NOU 2008:18) Fagopplæring for framtida er aktuell lesing når det gjelder fagopplæringas framtid. Jeg vil også presentere en analyse av denne, særlig med tanke på opplæringen til yrker innenfor helse-, sosial- og oppvekstsektoren.

Oppsummering

I dette kapitlet har jeg gitt en redegjørelse for mitt vitenskapsfilosofiske ståsted. En humanistisk vitenskapsfilosofi. Utgangspunktet er hermeneutikken, som handler om fortolkning og forståelse. Et kunnskapssyn hvor det å stadig utvikle ny forståelse står sentralt. Videre har jeg kort presentert litteratur av forskere som har forsket på yrkesopplæring og relevans i yrkesopplæringen samt annen litteratur som er viktig for mitt videre arbeid for å få svar på min problemstilling.

3. Forskningsdesign og metode

Forskningsdesignet handler om hvordan man skal skaffe til veie data som vil gi informasjon som kan gi svar på problemstillingen.

Metode kommer av det greske ordet *methodos* og betyr i forskningssammenheng ”en systematisk organisert måte å undersøke en årsakssammenheng på og/eller skaffe til veie kunnskapsdata, innsikt og forståelse på” (Bø 2008:194)

I dette kapittelet vil jeg presentere og beskrive de metodene som er brukt for å få svar på problemstillingen. Valg av forskningsdesign og metode er gjort etter grundig vurdering av hvordan jeg best mulig kan svare på min problemstilling:

Hva er meningsfull og relevant opplæring på VG1 Helse- sosialfag?

3.1 Presisering av problemstillingen

Før jeg beskriver hvilke metoder jeg vil bruke og hvorfor, vil jeg beskrive noen begreper jeg mener er vesentlige i valg av tema og problemstilling.

I følge problemstillingen skal jeg finne ut hva som er relevant og meningsfull opplæring på VG1. Nærmere presisert ønsker jeg å finne ut hvilke kvalifikasjoner og kunnskap det er nødvendig å tilegne seg på VG1 helse- sosialfag som er nødvendig å kunne bygge videre utdanning på gjennom VG2, VG3 eller opplæring i bedrift. Det handler om hva som er relevant og meningsfullt innhold i undervisningen. Disse kvalifikasjonene vil i oppgaven bli kalt grunnleggende kvalifikasjoner. Videre skal jeg finne ut hva som er relevant og meningsfull måte å gjennomføre opplæringen på. Det handler om prosess og metoder.

I temaet for oppgaven ”Veien fram til den profesjonelle yrkesutøver begynner på VG!” bruker jeg begrepet den profesjonelle yrkesutøver. Jeg vil beskrive dette begrepet nærmere.

Yrkeskunnskap et begrep. Det kan forstås i forhold til å løse arbeidsoppgaver og situasjoner innenfor et bestemt yrke. Lennart Nilsson trekker fram at det som kjennetegner utviklingen av yrkeskunnskap er 3 komponenter: En praktisk del, en yrkesteorisk del og en allmenndannende del. (Liv Mjelde 2002)

Mange grunnleggende kvalifikasjoner er nødvendig for å kunne utvikle seg til en god yrkesutøver. Det er klare regler for hvorfor og hvordan man skal møte arbeidslivets krav, hvordan man skal oppføre seg og følge spilleregler i arbeidslivet.

Yrkesutdanningen starter i skolen, og skolen må derfor legge til rette for å utvikle en begynnende yrkeskompetanse. Yrkeskompetanse er en profesjonell kvalifikasjon som må læres og som en får etter å ha avlagt eksamen eller fagprøve.

Det er en del grunnleggende kunnskaper, ferdigheter og holdninger som bør utvikles på VG1 som elevene skal kunne bygge videre på innenfor alle de ni yrkene de kan velge å utdanne seg til. Disse kunnskapene, holdningene og ferdighetene kan benevnes som grunnleggende kvalifikasjoner. Det er bl.a. disse jeg ønsker å identifisere i mitt arbeid.

3.2 Valg av metoder

Jeg har valgt et kvalitativt forskningsdesign for denne masteroppgaven.

Forskningsdesign er å planlegge hvilke metoder og spørsmål man skal bruke i forskningsprosessen for å få svar på en problemstilling. (Howe, 2005). Jeg mener at en kvalitativ tilnærming vil gi meg de data som trengs for å belyse problemstillingen.

Kvalitativ forskning baserer seg på et vidt spekter av innsamlingsmetoder som intervju, observasjon, dokumentanalyse, litteraturanalyse, analyse av refleksjonsnotater og fortellinger og samtaler. (Thagaard 2006)

Det som kjennetegner kvalitative metoder er at de tar sikte på å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg måle eller tallfeste. De går i dybden og forsøker å få fram det som er spesielt og felles for den gruppen som studeres. Metodene er basert på subjekt-subjekt forhold mellom forsker og informant, noe som innebærer at både forsker og informant påvirker prosessen. Kvalitative data uttrykkes bl.a. i tekst, og analyse av tekster er derfor vesentlig i en kvalitativ forskning. Kort oppsummert kan jeg si at kvalitative metoder er karakterisert ved prosess og mening, analyse av tekst, nærhet til informantene og små utvalg av informanter. (Thagaard: 2006)

3.3 Metodetriangulering

Å metodetriangulere betyr å anvende ulike metoder for å finne svar på en problemstilling. I min masteroppgave har jeg valgt å bruke to metoder:

- Teksttolking / litteraturstudier
- Kvalitativt forskningsintervju

Triangulering betyr å bruke flere metoder for å tilnærme seg en problemstilling. Dette blir gjort for å få belyst problemstillingen fra flere innfallsvinkler og for å få et mest mulig riktig svar på problemstillingen. På den måten kan det sannsynliggjøres at resultatet blir mest mulig pålitelig og gyldig.

Tilnærmingen jeg har valgt er en teoretisk og en aktiv, undersøkende metode. Ved å tolke ulike aktuelle tekster som aktuell faglitteratur, rapporter og læreplaner vil jeg kunne finne noen forståelseskategorier som jeg kan ta med meg ut i felten når jeg skal intervjuer elever og yrkesutøvere. Ved å triangulering kan vi kan vurdere

informasjonskildene opp mot hverandre Når vi anvender kvalitative metoder, der vi kan stille spørsmål ved påliteligheten er det spesielt viktig å sjekke en informasjonskilde mot andre kilder. Egen forståelse kan utfordres gjennom triangulering (Howe, 2005).

Denne masteroppgaven vil basere seg på tolkning av tekster og dokumenter. Gjennom dette ønsker jeg å finne forståelseskategorier for hva som er relevant for opplæringen på VG1 Helse- sosialfag. Disse forståelseskategoriene vil danne grunnlag for intervjuer med elever og yrkesutøvere for å finne svar på hva som er meningsfull og relevant opplæring, og hvilke grunnleggende kvalifikasjoner som oppfattes som viktige og nødvendige for å bli gode yrkesutøvere innenfor yrker i helse- sosial- og oppvekstsektoren.

3.4 Teksttolking / litteraturstudier

Teksttolking vil jeg anvende i studie av faglitteratur og i analyse av dokumenter.

Teksttolking er en vitenskapelig metode som er mye brukt innenfor samfunnsvitenskapen, og er en sentral del av det humanistiske forskningsområdet. Det går ut på å lese og tolke andres vitenskapelige arbeider, som for eksempel faglitteratur, offentlige dokumenter, artikler, utredninger. For å få svar på deler av min problemstilling har jeg valgt denne metoden. Jeg vil gjennom tolking av aktuell faglitteratur, læreplaner og aktuelle forskningsrapporter søke å finne hva som er relevant opplæring på VG1 helse- sosialfag.

Teksttolking er analyse av tekster som allerede foreligger. Disse tekstene er skrevet for et annet formål enn prosjektet hvor tekstene skal brukes. De presenterer resultater fra tidligere forskningsprosjekter innen for et tema. (Thagaard 2006)

Denne metoden vil kunne gi oversikt over problemområdene og danne grunnlag for forståelseskategorier og presiseringer i forhold til problemstillingen. Dette er viktig i

det videre arbeidet med å finne svaret på hva som er meningsfullt og relevant i opplæringen på VG1 Helse- sosialfag.

Det er aktuelt å gjøre en teksttolking av aktuell faglitteratur, av kompetanseplattformene for de ni yrkene innen programområdet helse- og sosialfag, av læreplan for VG1 Helse- sosialfag, programfagene og prosjekt til fordyping og forskningsrapporter

Læreplanene er styringsdokumenter for hvordan en opplæring skal gjennomføres og har juridisk betydning. Det jeg ønsker å finne gjennom en tolking og analyse av læreplanen er hvilket kunnskapssyn som kommer til uttrykk, om læreplanene er i samsvar med kunnskapsløftets intensjoner og hva læreplanene sier om hva som er relevant i opplæringen. Gjennom læreplananalysen ønsker jeg også å finne fram til grunnleggende kvalifikasjoner som er viktige å bygge videre opplæring på.

Gjennom å studere faglitteratur vil jeg forsøke å finne noen svar på hva forskere har fokusert på som relevant i yrkesopplæringen, og finne grunnlag for min forforståelse; at elevens egen opplevelse er viktig og at læring ikke kan skje uten i samhandling med andre. Forhold mellom førforståelse og ny forståelse gjennom drøftingen av litteraturen tar jeg med i intervjuene med yrkesutøvere og elever.

Jeg vil komme tilbake til analyse og drøfting i senere kapitler.

3.5 Kvalitativt forskningsintervju

Intervju blir forklart som en personlig samtale mellom informant og forsker. Formålet med intervjuene er å få fram andre sine tanker og opplevelser av ulike situasjoner og være med på å gi innsikt i informanten sine erfaringer. Det er et forum for utveksling av meninger og oppfatninger mellom personer, om temaer som de måtte være opptatt av. (Kvale 2005)

Jeg har valgt intervju som metode fordi de data jeg er på jakt etter er personlige (informantenes) tanker og handlinger og synspunkter og intervju egner seg spesielt godt til å framskaffe slike data

Utgangspunktet for mine intervjuer er en gruppe elever på VG1 helse- og sosialfag. De har praksis i faget prosjekt til fordyping en dag pr. uke hvor de er utplassert i ulike yrker innenfor helse- sosial og oppvekstsektoren. De fleste har hatt praksis i barnehager, sykehjem og dagsenter, noen på legesenter. De fleste har gjennomført praksisen sin, noen har byttet praksis underveis, noe ble ”oppsagt” av ulike grunner.

Jeg har også valgt å gjennomføre intervjuer med yrkesutøvere i praksisfeltet. Det er yrkesutøvere som har vært ansvarlige og veiledere for elever i prosjekt til fordyping.

Elevene er viktige aktører, kanskje de viktigste, da det er deres opplæring det dreier seg om. Elvenes syn er viktig å få fram. hvordan de opplever opplæringen. Gjennom intervjuene håper jeg å få fram noen av elevens refleksjoner, da de vil gi meg nyttige opplysninger i identifiseringen av viktige grunnleggende kvalifikasjoner og om opplæringen oppleves som meningsfull.

Aktørene i praksisfeltet er viktige informanter. Jeg vil intervju noen av de praksisansvarlige ute på praksisstedene for å finne ut hvordan de opplever hva som skjer med eleven og hva de mener er av betydning for elevenes læring og utvikling i praksis. Jeg vil benytte kvalitativt forskningsintervju som metode for å få fram data om ovenstående.

Gjennom kvalitativt forskningsintervju vil jeg forsøke å finne fram til aktørenes syn på hva de opplever som meningsfullt og relevant.

Som utgangspunkt for planleggingen av intervjuet, har jeg har brukt Kvaless modell i 7 trinn for å bygge opp denne undersøkelsen (Kvale2005):

- Tematisering
- Planlegging
- Intervju
- Transkribering
- Analysering
- Verifisering
- Rapportering

Intervjuene skal, ved hjelp av spørsmål, grave frem det ukjente. Intervjuet skapes i møtet mellom informanten som er ekspert på seg selv og intervjueren som er ekspert på sin profesjon. De er sammen like ansvarlig for hva som kommer frem. Jeg ønsker å få til en subjekt – subjekt relasjon selv om vi har forskjellige roller i intervjuet.

Et semistrukturert intervju med intervjuguide kan ha sine sterke og svake sider (Kvale 2005). Eksempler på sterke sider kan være at uklarheter kan avklares under intervjuet. Intervjuet kan gi svar på mange spørsmål og der er muligheter for oppklarende spørsmål. Svake sider kan være avstanden til informanten etter transkribering og sammenfatning, slik at nyanser ved intervjuet kan bli borte på veien.

Informanter kan være mer velvillige til å delta i intervju enn å svare på spørreskjemaer. Intervju regnes som en god metode for innhenting av kvalitative data. Det er fleksibelt og egner seg til å fange opp detaljer og nyanser, man oppnår dybde i intervjuene samtidig som fremtrede temaer blir tatt opp. Svake sider kan være: Et lite utvalg informanter samtidig som det er en tidkrevende metode. Intervjueren kan lett påvirke svarene og stille ledende spørsmål og han må være god til å samtale. En informants data kan vanskelig sammenlignes med data fra andre. Jeg har erfart at å bli en god intervjuer krever lang trening.

Tematisering

Tematisering er en beskrivelse av hva som skal undersøkes og hvorfor. Noe av dette har jeg presentert allerede i innledningen og problemformuleringen. Tematiseringen vil framgå av intervjuguidene som er vedlagt oppgaven (vedlegg 2 og 3)

Planlegging og intervjuing

Arbeidet i denne forbindelse har bestått av velge ut hvilke informanter jeg skulle henvende meg til og innhente godkjenning fra disse. Deretter utarbeidet jeg en intervjuguide for å få struktur på intervjuene. For å få svar på om spørsmålene er formulert slik at de er forståelige og gir den informasjonen jeg er ute etter, gjennomførte jeg et pilotintervju. Til intervjuene valgte jeg å bruke elektronisk utstyr i form av MP3-spiller.

Transkribering

Transkribering har som formål å få ned det informantene har sagt i skriftlig form. Først ble intervjuet nedskrevet i sin opprinnelige form. Deretter ble intervjuet lest gjennom flere ganger sammen med opptakene fra intervjuet. Teksten ble deretter bearbeidet og sammenfattet med tanke på klargjøring for analysearbeidet

Analyse

Analysen vil bli presentert i kapittel 5, der jeg vil redegjøre for prosessen, og hvilken analysemetode som jeg fant best egnet seg til for å få fram svarene til informantene. I eget kapittelet vil jeg presentere dataene og de funnene jeg har gjort. Funnene i intervjuene er presentert i kapittel 4. Analysemetodene må kunne fange opp de hendelser, tanker og følelser som er fremtredende i informantenes meninger.

Rapportering

Rapportering er en formidling av undersøkelsesfunnene og metodebruken. Rapporten er den ferdige masteroppgaven.

Verifisering

Verifisere betyr å bekrefte eller fastslå riktigheten av noe. Reliabilitet og validitet eller pålitelighet og gyldighet er begreper som er godt innarbeidet i forskningen og kommer fra kvantitativ forskning. Disse begrepene er også å finne i kvalitativ forskning, men da brukt på en annen måte.

Jeg velger heretter i oppgaven å bruke begrepene pålitelighet og gyldighet.

Pålitelighet

Pålitelighet handler om metoden som er benyttet vil kunne gi tilnærmedesvis samme resultat om undersøkelsen gjentas. I en kvalitativ undersøkelse er det ikke noe som skal måles kvantitativt, og vi må derfor heller se på den struktur eller prosessen som fremskaffer dataene, i intervjuet og i arbeidet med transkripsjon og analyse. Å gjennomføre et prøveintervju med dertil transkripsjon og analyse vil avdekke svakhet og styrke i metoden, som kan rettes før undersøkelsen tar til, dette er med på å styrke oppgavens pålitelighet.

Gyldighet

Gyldighetsspørsmålet i kvalitativ forskning dreier seg om hvorvidt en metode undersøker det den har til formål å undersøke. Det som undersøkes må være gyldig i forhold til problemstillingen. Gyldigheten går ut på å kontrollere om resultatet kan ansees som sant og riktig. En hermeneutisk tilnærming legger vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet. Jeg tolker det dit hen at resultatet har gyldighet dersom det har undersøkt det som jeg har sagt jeg skal undersøke og at undersøkelsen samsvarer med problemstillingen.(Kvale 2005)

Pålitelighet og gyldighet i egen undersøkelse drøftes i kapittel 5.

Etiske overveininger

Alle intervjuer er anonymisert, både med hensyn til navn, utdanning, arbeidssted og skole. Alle informantene er kontaktet på forhånd med forespørsel om å være med i undersøkelsen og de er forklart anonymitetsbeskyttelse. Alle har hatt mulighet til å trekke seg hvis de ikke har følt seg bekvem i intervjusituasjonen.

4. Presentasjon av funn

Hovedmålet med denne masteroppgaven, er å få svar på hva som er relevant opplæring på VG1, og hvordan den på best mulig måte kan gjennomføres. Videre hva som er meningsfull opplæring, og hvilke grunnleggende kvalifikasjoner det er viktig å utvikle på VG1 for at elevene skal ha et best mulig grunnlag å bygge videre utdanning på.

Med dette som utgangspunkt har jeg studert aktuell litteratur på det yrkespedagogiske området for å finne hva forskere sier om temaet. Jeg har studert og analysert sentrale dokumenter i Kunnskapsløftet som kompetanseplattformer for de ulike yrkene i helse-, sosial- og oppvekstsektoren og læreplaner for programfag og prosjekt til fordyping VG1 Helse- og sosialfag. Videre har jeg gjennomgått NOU 2008:18: Fagopplæring for framtida (det såkalte "Karlsen-utvalget").

For å finne det relevante og meningsfulle har jeg sett det som nødvendig å innhente informasjon fra de som er aktører i feltet. I denne sammenheng er det yrkesutøvere, fortrinnsvis de som er ansvarlige for elever i praksis (program til fordyping) og elevene selv.

4.1 Funn i litteraturen

For å finne svar på problemstillingen; Hva er relevant og meningsfull opplæring på VG1 helse- og sosialfag, har det vært interessant å se på hva forskere har sagt om dette tidligere. Det er særlig begrepet relevant opplæring som er av interesse i denne forbindelse.

Med utgangspunkt i hermeneutikken har jeg møtt disse forskerne og deres tekster og teorier med min egen førforståelse. Ved å studere relevant forsknings- og studielitteratur søker jeg etter ny forståelse på dette området.

Jeg har søkt i litteratur som er skrevet av aktuelle forskere på det yrkespedagogiske området, først og fremst Hiim og Hippe, Liv Mjelde og Lennart Nilsson. Det var naturlig ettersom dette er personer som har forsket mye i det yrkespedagogiske feltet. Både Hiim og Hippe og Liv Mjelde har i sin forskning pekt på at dagen yrkesutdanning mangler relevans. (Hiim og Hippe:2001 og Liv Mjelde: 2002)

Gjennom en forelesning med Lennart Nilsson 20. mars 2009 på masterstudiet ved høgskolen i Akershus ble jeg introdusert for Georg Kerschensteiner. Jeg ble nysgjerrig på hans tanker og ideer. Jeg vil presentere noen trekk fra Kerschensteiner som har gitt meg en ny forståelse for viktigheten av relevansen i praksisnære oppgaver.

Praksisnær opplæring

Georg Kerschensteiner (1854 – 1932) var tysk pedagog og regnes som den såkalte arbeidsskolens far, og hovedmannen bak den moderne yrkesskolen. Hans pedagogiske ideer og teorier vokste fram av hans praktiske skolearbeid. Hans tanker var også påvirket av oppvekst og tidlig skolegang. Hans kulturelle og sosiale kapital har preget hans filosofi og pedagogiske tankegang. Han (og andre samtidige pedagoger) som var tilhengere av denne ideen mente at den tradisjonelle ”bokskolen” trengte en grundig reform. Han var i sin teori og praksis ledet av fire hovedtanker:

- Knyttet allmenndannelsestanken sammen med tanken om det manuelle arbeidets oppdagende virkning
- Et åpent øye for sammenhengen mellom allmenndannelse og yrkesopplæring
- Sette skolens oppbygging og indre liv inn i et vidt sosialt perspektiv
- Understreke verdien av det aktive engasjerte møte med fagstoffet og av det samvittighetsfulle og innsiktsfulle arbeidet (Reidar Myhre 1971)

På bakgrunn av dette stilte han opp tre mål for skolen:

- Den skulle gi yrkesutdannelse
- Den skulle stille yrkesutdannelsen inn i en etisk sammenheng
- Den skulle tjene til å skape samfunnet om til et etisk samfunn.

Han ønsket at skolen skulle være et sted hvor man utviklet en sosial kompetanse, en human mangesidighet og at man i tillegg til å tilegne seg kunnskaper lærte seg å bruke dem. Eleven må selv få oppleve at kunnskapen blir relevant og meningsfull gjennom at oppgaver blir tilpasset elevens interesser og har en vanskelighetsgrad som passer den enkelte elev. Oppgavens form må være slik at den ikke bare krever at eleven skal reproducere kunnskap, men oppleve at kunnskapen kan brukes til å løse en oppgave.

En oppsummering av hans pedagogiske tenking slik jeg tolker den vil da være følgende:

Skolen skulle i minst mulig grad bygge på en kunnskapstilegning gjennom boklig kunnskap og muntlig overlevering (formidling). Den skulle bygge på mest mulig kunnskapstilegning gjennom elevens selvstendige arbeid, hvor kravet og egenaktivitet både i teoretiske og praktiske fag var stort. Teorifagene skulle settes inn i en helhet og ikke være løsrevet fra det praktiske arbeidet (praksisrettet). Den praktiske gjennomføringen av arbeidsoppgavene var viktig. I så måte var hensynet til elevens interesser og nivå viktig. Eleven skulle utføre oppgavene som de fikk ut i fra sine egne forutsetninger uten å fire på kvalitetskravene, og må få tid til å fullføre en oppgave. Det skulle stilles krev til kvalitet i arbeidet, og elevene måtte stille krav til seg selv og utføre arbeidet så godt som de kunne. Skolen skulle videre legge vekt på elevens samfunnsengasjement og sosiale holdninger. (Olav Sunnanå 1960)

Disse tankene har gitt meg en ny forståelse i forhold til å tilrettelegge opplæringen på VG1 helse- sosialfag til å bli mer praksisnær og relevant i forhold til de yrkene elevene skal utdanne seg til. Jeg vil i analysekapitlet komme nærmere inn på dette. I yrkesopplæringen har læreprosessen og faginnholdet vært strukturert omkring praktiske arbeidsoppgaver (Nilsson 1992) Nilsson hevder at yrkesutdanning uansett

type og nivå har noen fellestrekk som er knyttet til at dette dreier seg om utdanning til en yrkesutøvelse. Hensikten med utdanningen er at elever tilegner seg en grunnleggende yrkeskompetanse som består i å beherske og ha innsikt i sentrale yrkesoppgaver. Viktig å utvikle kunnskap som er nødvendig og relevant i forhold til yrkesutøvelsen, dvs. begreper og teorier som er direkte knyttet til yrkesutøvelsen. Tradisjonelt sier Nilsson at det som kjennetegner utviklingen av yrkesutdanningen i skole, er at den har bestått av tre komponenter, en praktisk del, en yrkesteoretisk del og en allmenndannende. Nilsson har vist at et flertall av elevene i yrkesfaglige studieretninger ønsker å arbeide med oppgaver som kan anvendes konkret. Mange elever har klagd over at de ikke ser noen mening i det arbeidet de utfører og den undervisningen som de har fått. Han sier også at det er en forutsetning som lærer at man interesserer seg for å finne ut hva elevene mener er relevant og meningsfullt, at man tar disse opplevelsene på alvor gjennom å gi en opplæring som elevene ønsker. Å oppleve utdanningen som meningsfull er en forutsetning for kompetanseutvikling og yrkestilpassing

Lennart Nilsson fremhever behovet for kommunikasjon. Han sier det er relevant å gå i dialog med andre mennesker som lærere og medelever og at det er nødvendig å gå i dialog med seg selv. Det er viktig å stille spørsmål både før, under og etter en arbeidsoppgave. Han snakker om en indre og en ytre dialog. Dette er viktig for å selv kunne forstå og utvikle seg som yrkesutøver. (Lennart Nilsson 1992)

Læring gjennom praksisfellesskap

Mesterlære-modellen har lange tradisjoner innen yrkesfagene, da særlig i håndverksfagene. Å stå i lære hos en mester har i mange hundre år vært den vanlige måten å lære unge både kunnskaper, holdninger og verdier som knytter seg til et yrke. Den legger grunnlag for læring gjennom virksomhet og samhandling. Den ble i en periode sett på som foreldet og snever, men har i de siste tiårene blitt gjenstand for ny interesse. Betegnelsen mesterlære brukes i dag på mange forskjellige måter. Selv om mesterlære-modellen først og fremst forbindes med håndverk, er den anvendbar

innenfor mange forskjellige områder. Jeg vil komme nærmere inn på Lave og Wenger sin teori om mesterlære og læring.

Lave og Wenger setter søkelyst på fire hovedtrekk:

- **Praksisfellesskap:** Læring finner sted i en sosial organisasjon. Gjennom det de kaller perifer deltakelse i fellesskapet tilegnes gradvis kunnskaper, ferdigheter og holdninger i faget.
- **Tilegnelse av faglig identitet:** Innlæringen av fagets mange ferdigheter er trinn på veien mot å beherske faget, og det er avgjørende for at eleven skal oppnå en fag- eller yrkesidentitet.
- **Læring gjennom handling:** I et praksis- eller læringsfellesskap er det mulig å observere og imitere det andre fagarbeidere og lærlinger gjør.
- **Evaluerer gjennom praksis:** Ved å få stadig tilbakemeldinger og veiledning på det arbeidet eleven utfører, og ved å reflektere både skriftlig og muntlig over egen praksis får eleven prøvd ut ferdighetene sine og kan endre praksis og utvikle kunnskaper.

Lave og Wenger viser her at læringsfellesskapet og praksisfellesskapet stor betydning. De har i sin forskning funnet at læring er mangesidig og komplekst, ikke bare faget som skal læres, men også fundamentale ting innenfor yrkesutøvingen. Overføring eller læring – læring er det mest grunnleggende begrepet, undervisning (overføring) er noe annet. Videre at læring er en aktivitet som finner sted i den daglige praksisen i folks liv. Lave og Wenger snakker om situert læring som læringsmodell, en forståelsesmodell som handler om å tilegne seg kunnskap og læring gjennom sosial deltakelse i praksisfellesskap. De vektlegger hele læringsfellesskapet som en ressurs for læring. Lave og Wenger introduserte begrepet situert læring. Situert læring kan enklest forklares som læring som finner i sted i en sammenheng hvor det lærte skal brukes. De framhever at læring skjer i en kontekst eller sammenheng. De bruker også begrepet legitim perifer deltakelse i et praksisfellesskap. Det oppfattes som en praksis hvor man er reel (rettmessig) deltaker, men ikke et fullstendig og fullverdig medlem av praksisfellesskapet. (Lave & Wenger 2007)

Refleksjon i og over handling

Donald Schön har omfattende studier av profesjonell yrkesutøvelse som viser hvordan kunnskap kommer til syne i handling og hvordan yrkesutøveren reflekter i handling og over handling. Refleksjon i handling innebærer at en tenker mens en gjør noe og eventuelt korrigerer underveis. Tanke og handling opptrer som en helhet. Det betyr nødvendigvis ikke at man kan sette ord på alle sider ved handlingen. Refleksjon over handling betyr at man tenker mer bevisst over handlingen etterpå. Eleven lærer av å ta med seg opplevelser og prøver å sette ord på dem sammen med lærer og medelever og at dette er en nødvendig del av læringen. Det er viktig at elevene blir stimulert til reflekterende dialog med sin praksis, både med seg selv og med praksisansvarlige, lærere og medelever.

Schön har beskrevet spørsmålet om hva yrkesteori er og hvordan den best kan utvikles og læres. Han mener at man kan ikke se bort i fra at en del av yrkesteorien må læres i begynnende skolebasert yrkesrettet utdanning, at noe teoribasert fagstoff må læres i all grunnleggende begynnerutdanning. (Schön 2006)

Oppsummering

Gjennom studier av relevant litteratur har jeg funnet tre områder som har gitt meg ny forståelse i forhold til relevant opplæring, og som jeg vil kalle mine forståelseskategorier:

Opplæringen bør være praksisnær. Læreprosess og faginnhold må tilpasses yrkesutøvelsen, oppgaver må knyttes til yrket eleven har valgt og til elevens interesser og nivå. (Kerschensteiner og Nilsson)

Å bli en god yrkesutøver kan ikke læres bare på skolen. Innlæring av fagets innhold og en identitet som yrkesutøver skjer på best måte gjennom deltakelse i et praksisfellesskap. (Lave og Wenger)

Refleksjon over handling; en bevisst gjennomgang og tenking over det opplevde og handling i etterkant er viktig. Å sette ord på tanker og handling sammen med lærer og medelever er en nødvendig del av læringen. (Donald Schön)

4.2 Funn i kompetanseplattformer

Vg1 Helse- og sosialfag gir grunnlag for å søke ni yrker innenfor helse- sosial- og omsorgssektoren. De ni yrkene er: Ambulansefagarbeider, apotekteknikker, barne- og ungdomsarbeider, fotterapeut, helsefagarbeider, helsesekretær, hudpleier, ortopeditekniker og tannhelsesekretær

Da Kunnskapsløftet skulle innføres ble det utarbeidet kompetanseplattformer som beskriver sluttkompetansen og angir hva fagarbeidere skal kunne i de enkelte yrkene. Sluttkompetansen skal nås etter fullført og bestått fagprøve (2 + 2 modellen) eller bestått vitnemål etter 3-årig skoleløp. Kompetanseplattformene er ikke lenger en del av styringsdokumentene i Kunnskapsløftet, men jeg har allikevel valgt å forholde meg til de funnene jeg har gjort ved å analysere disse. Kompetanseplattformene beskriver sentrale arbeidsområder for de enkelte fagene. Ut i fra disse beskrivelsene har jeg funnet hvilke grunnleggende kvalifikasjoner som er nødvendige. I og med at VG1 skal legge et fundament for videre utdanning innenfor alle ni yrkene, har jeg trukket ut det jeg tolker som grunnleggende kvalifikasjoner og grunnleggende egenskaper som er nødvendige og felles for alle yrkene, og nødvendig for å kunne utvikle en god yrkesutøvelse. Jeg har derfor ikke gått inn på de mer yrkesspesifikke kvalifikasjonene, da de skal ivaretas på høyere nivåer i utdanningen.

Etter å ha studert alle kompetanseplattformene har jeg funnet følgende:

Det er mange kvalifikasjoner som er felles for alle yrkene. Ikke alle er like fremtredende, og de blir lagt mer eller mindre vekt på i de ulike yrkene

Alle yrkene handler om å ta hånd om mennesker på en eller annen måte, mennesker i ulike aldre og ulike livssituasjoner og med ulikt funksjonsnivå.

Kommunikasjon

Innenfor alle yrkene er det viktig å kunne forholde seg til og snakke med andre mennesker. Kunnskaper om kommunikasjon er en viktig grunnleggende kvalifikasjon. Det er viktig å kunne meddele seg på en slik måte at man unngår misforståelser. Opplæring i kommunikasjon inngår i alle fagene, og er derfor en grunnleggende kvalifikasjon.

Samhandling og samarbeid

Dette er en kvalifikasjon som understrekes i alle kompetanseplattformene.

Sosial kompetanse.

En kvalifikasjon som omfatter både kunnskaper, holdninger og ferdighet. Det er en viktig kvalifikasjon i alle yrkene. Omsorg, empati, respekt og menneskesyn er viktige begreper innenfor sosial kompetanse. Dette må både læres og oppøves.

Etikk og etisk bevissthet.

Dette er også en grunnleggende kvalifikasjon som fremheves i alle yrkene. Etikk handler om hvordan vi bør forholde oss til hverandre og hvilke verdier, normer og holdninger som bør danne grunnlaget for mellommenneskelige relasjoner.

Kunnskaper om kroppens anatomi, kost- og ernæring og forebyggende helsearbeid

Grunnleggende kvalifikasjoner i disse disiplinene vil eleven kunne gjøre seg nytte av i alle yrkene, både for å kunne ta vare på egen helse og når det gjelder å ta vare på brukerens helse.

Hygiene

Hygiene og forebygging av smitte er grunnleggende inne for alle yrkene. Kunnskaper på dette området er derfor viktig å tilegne seg allerede på VG1.

En yrkesutøver skal innenfor alle yrkene i helse- sosialfag ha kunnskap om kroppens anatomi og fysiologi, kost og ernæring. De skal videre kunne arbeide etter hygieneiske regler og forebygge smitte. De skal også ha kjennskap til ulike livsstilssykdommer, kjenne igjen disse, kjenne til risikofaktorer ved disse og hvordan de skal kunne forebygge slike sykdommer.

I tillegg til disse er mer generelle egenskaper trukket fram, slik som planlegging, gjennomføring og vurdering, og utviklings- og endringsvilje.

Disse grunnleggende kvalifikasjonene kan ikke sees på hver for seg, men de inngår i en sammenheng og må sees på som en helhet i opplæringen.

4.3 Funn i læreplaner

For å finne hva som er relevant og meningsfull opplæring på VG1 helse- sosialfag, og hvordan denne kan tilrettelegges er det naturlig å lete i læreplanene. Læreplanene er den del av styringsdokumentene i Kunnskapsløftet. Jeg vil se læreplanen ut i fra mine forståelseskategorier; opplæringen skal være praksisnær, læring gjennom praksisfellesskap og refleksjon over læring.

Læreplanen er skolens viktigste verktøy / redskap, og dermed styrende for den opplæringen eleven får. Kompetansemålenes innhold og form danner grunnlag for vurdering underveis i opplæringen og dermed også for skolens veiledning og opplæring, i og med at elevene skal vurderes etter måloppnåelse, både underveis og sluttvurdering. Læreplanverket fastsetter målene for opplæring både i skole og i bedrift. Det består av læreplanens generelle del, som er felles for hele grunnopplæringen og voksenopplæringen, prinsipper for opplæring i Kunnskapsløftet, den såkalte læringsplakaten, de fagspesifikke læreplanene, som består av læreplan for felles programfag, læreplan for fellesfag og læreplan for prosjekt til fordyping.

Læreplanene er fastsatt som forskrifter til opplæringslova og er forpliktende for skoler og lærebedrifter. I tillegg til opplæringslova ligger følgende grunnlagsdokumenter til grunn for kunnskapsløftet:

Rundskriv nr. F-12-08 omhandler fag- og timefordeling og tilbudsstrukturen

For utdanningsprogram helse- og sosialfag er fastsatt følgende fag og timefordeling i felles programfag

Felles Programfag på VG1 Helse- og sosialfag

Helsefremmende arbeid	197 årstimer
Kommunikasjon og samhandling	140 årstimer
Yrkesutøvelse	140 årstimer

I Prosjekt til fordyping på utdanningsprogram helse- og sosialfag er følgende fag og timefordeling fastsatt:

Prosjekt til fordyping på VG 1 (Rundskriv nr, F-12-08)	168 årstimer
---	--------------

Den generelle læreplanen er et nasjonalt overordnet styringsdokument som inneholder den verdimeslige, kulturelle og kunnskapsmessige overbygningen for grunnopplæringen (1 – 13) Den er forankret i opplæringsloven og gjelder for alle som har ansvar for tilrettelegging og gjennomføring av opplæring. I innledningen til den generelle læreplanene heter det bl.a. at opplæringen skal kvalifisere for produktiv innsats i dagens arbeidsliv og gi grunnlag for senere i livet kunne gå inn i yrker som enda ikke er skapt.

Den generelle delen er et nasjonalt, overordnet styringsdokument som inneholder verdimeslige, kulturelle og kunnskapsmessige mål som all grunnopplæring skal følge. Denne delen av læreplanen omhandler de ulike kvalitetene og egenskapene som det skal arbeides med i skolen. Skolen har som formål å bidra til utviklingen av hele

mennesket, som skal være i stand til å mestre både nåtid og framtid. (Generell læreplan 1993)

Prinsipper for opplæring inkluderer læringsplakaten som er forpliktende for opplæring på alle nivåer. Den tydeliggjør skolens og lærebedriftens ansvar for å tilrettelegge for en opplæring som fremmer utvikling av sosial kompetanse, læringsstrategier og motivasjon. (Prinsipper for opplæringen 2006)

Læreplaner for fag

Når det gjelder yrkesfagene er det utarbeidet læreplaner for alle nivåene i opplæringen, VG1, VG2 og VG3 samt for opplæring i bedrift.

I denne masteroppgaven ønsker jeg å se nærmere på læreplan for fag, nærmere bestemt Læreplan for felles programfag i VG1 Helse- og sosialfag og Læreplan for prosjekt til fordyping.

Det kunne vært naturlig å se nærmere på Læreplanene for fellesfagene, da det er viktig at fellesfagene yrkesrettes og blir en del av den helhetlige opplæringen. Jeg valgt å ikke gjøre, da det vil gjøre oppgaven for stor og omfangsrik, og at min forståelse er at det som er mest relevant for yrkesopplæringen finnes i læreplanene for felles programfag og prosjekt til fordyping

Før de nye læreplanene ble utformet ble det utarbeidet beskrivelser av kompetansekravene i de ulike yrkene som utdanningsprogrammet skal kvalifisere for.

Læreplanmålene på de ulike nivåene skal ivareta kompetansen for de ulike yrkene. (Hiim og Hippe 2009)

Jeg viser til avsnitt 4.2 hvor jeg har analysert de ni kompetanseplattformene for yrkene innen utdanningsprogrammet for helse- og sosialfag, og presentert hva jeg har funnet er viktig kompetanse å ivareta på VG1.

Det er elevens helhetlige yrkeskompetanse som skal komme til uttrykk gjennom læreplanen, og det er den helhetlige kompetansen som skal vurderes. Elevens evne til å bruke kunnskaper, holdninger og ferdigheter, og til å løse utfordringer i den praktiske yrkesutøvelsen. Det er ikke de ulike elementene og fagene hver for seg. (Nilsen og Sund 2008)

Oppbygging av læreplanene

Oppbyggingen av læreplan for felles programfag er den samme i alle utdanningsprogrammene. Den innledes med å beskrive formålet med faget. Videre beskrives strukturen i felles programfag og en beskrivelse av programfagene og gjengivelse av timetallet.

Grunnleggende ferdigheter er noe som skal ivaretas i alle utdanningsprogrammene, og er integrerte i kompetansemålene og skal medvirke til å utvikle fagkompetansen. De grunnleggende ferdighetene er å kunne uttrykke seg skriftlig og muntlig, å kunne lese, å kunne regne og å bruke digitale verktøy.

Opplæringen i programfagene er nedfelt i kompetansemålene. Disse målene skal si noe om hva slags kompetanse elevene skal ha når de er ferdige med de ulike nivåene i utdanningen. Disse målene er relativt vide og generelle. Hensikten med dette er å gi lærere og elever større mulighet og frihet til å velge innhold og arbeidsoppgaver innenfor rammen av målene. Dette skal gi mulighet til å ivareta den enkelte elevs yrkesinteresser. (Hiim og Hippe 2009)

4.3.1 Læreplan for felles programfag på VG1 Helse- og sosialfag

I formålet blir det fremhevet at opplæringen skal være praksisnær og tverrfaglig. Videre sies det at teori og praksis skal knyttes sammen. Opplæringen skal medvirke til å dekke kompetansebehovene innenfor yrker i helse-, sosial- og oppvekstsektoren. Opplæringen skal også ta sikte på å fremme den enkeltes helse og for samfunnet som helhet.

Videre er et viktig formål med opplæringen å fremme flerkulturell forståelse på bakgrunn av det flerkulturelle samfunnet landet vårt er i dag.

God service, medansvar og kunnskaper og ferdigheter om kommunikasjon og samhandling fremheves som viktige egenskaper som skal utvikles på VG1. Opplæringen skal medvirke til at elevene utvikler yrkesforståelse og yrkesstolthet.

Helheten i de felles programfagene skal gi elevene en plattform for videre yrkesvalg og legge til rette for en utvikling av faglig forståelse. (Nilsen og Sund 2008).

Gjennom formålet gjenspeiles en utvikling av breddekompetanse, der det er viktig å fange opp grunnleggende kvalifikasjoner som er viktige for å bygge den videre spesifikke yrkeskompetansen.

Innhold

Felles programfag i VG1, helse- sosialfag skal være yrkesrelaterte og forberede for utdanning fram til fagbrev eller autorisasjon etter 3-årig skoleløp.

Innholdet i opplæringen uttrykkes gjennom kompetansemålene som er gitt i de tre programfagene. Disse er uttrykk for hva elevene skal kunne etter gjennomgått VG1. Ved gjennomgang av kompetansemålene har jeg funnet at de i stor grad gjenspeiler de grunnleggende kvalifikasjonene som elevene bør utvikle.

Helsefremmende arbeid

Elevene skal etter at de har gjennomført VG1 kunne ta vare på sin egen helse, og de skal ha kunnskaper om hvordan de skal være med på å bedre folkehelsen. Videre skal de ha nok kunnskaper om kost og ernæring slik at de kan ta ansvaret for kostholdet til brukere på ulike nivåer. De skal vite nok om smitte og smittespredning til å gjennomføre god hygiene både personlig og på arbeidsplassen. De skal ha oversikt over livsstilssykdommer, risikofaktorer for å utvikle slike sykdommer, og hvordan disse sykdommene kan forebygges. De skal trenes i å bruke riktige arbeidsteknikker og arbeidsstillinger for å forebygge belastningslidelser.

Kommunikasjon og samhandling

I faget kommunikasjon og samhandling er det lagt stor vekt på at elevene skal ha kunnskaper i kommunikasjon. De skal kunne begrunne egne holdninger og verdier med tanke på hvordan de skal være overfor brukere på ulike nivåer. Det blir lagt vekt på at de skal utvikle sosial kompetanse, med særlig vekt på empati, de skal kunne forklare etiske dilemmaer og gi eksempler på slike. Det blir også vektlagt forståelse av ulike kulturer og religioner.

Yrkesutøving

I faget yrkesutøving uttrykker kompetansemålene at elevene skal ha kunnskaper om hvordan helse-, sosial og oppvekstsektoren er organisert. De skal kunne redegjøre for kjennetegn på profesjonell opptreden innenfor ulike yrker, og gi eksempler på hvordan de kan gi service og omsorg til brukere. Regelverk, tverrfaglig og helhetlig samarbeid stimulerer til læring og opplevelser og utfordringer og muligheter som et flerkulturelt samfunn representerer.

Oppsummering

KL 06 læreplanen er yrkesrettet og yrkesrelevant i innhold. Innholdsmessig tar læreplanen opp i seg de elementene i kompetanseplattformene som uttrykker grunnleggende kvalifikasjoner det er nødvendig å ha for videre valg og utdanning innenfor yrke.

Form

Jeg vil ta utgangspunkt i begrepet funksjonsbaserte læreplaner og se på læreplanen planen i lys av dette.

Grunnlaget for funksjonsbaserte læreplaner er sentrale yrkesoppgaver og yrkesfunksjoner. Denne typen læreplaner er bygget opp med henblikk på å ivareta fagenes helhet og struktur. En funksjonsbasert læreplan vil kunne legge grunnlaget for oppgaveorientert og praktisk-teoretisk opplæring. En slik læreplan vil også få konsekvenser for hvordan man forstår innholdet i faget, og hvordan læreplanen operasjonaliseres. (Hiim og Hippe 2001)

Jeg har sett på utformingen og formulering av kompetansemålene i læreplan for de felles programfag for å finne ut om de er yrkesrelaterte og funksjonsrettede, og om det er grunnlag for å lage oppgaver med mening og relevans mot framtidig yrkesvalg.

Jeg har funnet at svært få av målene er praktisk rettet. Verbene som er brukt er å gjøre rede for, drøfte, forklare, gi eksempler og diskutere. Formuleringene er kunnskapsrettet, og tar opp i seg en taksonomisk tenking med utgangspunkt i Blooms kognitive taksonomi ((Nilsen og Sund 2008)

Målformuleringene legger vekt på kunnskaper mer enn ferdigheter og holdninger. Dette kan illustreres ved noen tilfeldig valgte kompetansemål fra de tre fagområdene:

Helsefremmende arbeid:

”Drøfte og gi døme på kva den enkelte og samfunnet kan gjerne for å betre eiga helse og folkehelsa både psykisk og fysisk.”

”Gjere greie for samanhengar mellom helse og livsstil.”

Kommunikasjon og samhandling:

”Gjere greie for og gi døme på kva haldningar, verdiar og menneskesyn er, med utgangspunkt i ulike psykologiske perspektiv.”

”Forklar kvae it etisk dilemma er, og gi døme på slike dilemmaer:”

Yrkesutøving

”Diskutere og gi døme på service, etikk og omsorg i oppvekst-, helse- og sosialsektoren.”

”Gi døme på korleis brukaren kan stimulerast til læring og opplevingar, uavhengig av alder, kulturtilhøyring og funksjonsnivå.”

Bare i tre av målene har jeg funnet formuleringer som å sette sammen, utføre og bruke.

Alle disse finner jeg i faget helsefremmende arbeid, og kan illustreres ved følgende eksempel:

”Elevane skal kunne utføre grunnleggjande førstehjelp.”

Utover det har jeg ikke funnet målformuleringer som beskriver at elevene skal kunne gjøre eller utføre noe.

Oppsummering

Jeg finner at målene er formulert som kunnskapsmål mer enn ferdighetsmål. Målformuleringene ligger på et relativt høyt taksonomisk nivå. Det kan derfor være vanskelig å oppnå høy grad av måloppnåelse for elevene i fagene. Det forventes ut i fra målformuleringene ikke at elevene skal utføre noe, gjøre erfaring med noe som de kan reflektere over. Dette har ikke sammenheng med yrkesrelevans og hva som er meningsfullt ut i fra mine forståelseskategorier. Jeg opplever derfor læreplanen i felles programfag lite yrkesrelevant ut i fra dette.

Læreplanen for felles programfag VG1 helse- sosialfag er lite yrkesrettet i form. Der er derfor en utfordring å gjøre oppgavene praksisnære slik at elevene kan se sammenhengen med læring i et praksisfellesskap, og dermed oppnå en helhetlig relevant og meningsfull opplæring.

(Læreplan for felles programfag utdanningsprogram helse- og sosialfag VG1, Utdanningsdirektoratet 2006)

4.3.2 Læreplan for prosjekt til fordyping

Prosjekt til fordyping er et nytt fag i kunnskapsløftet.

Formålet med prosjekt til fordyping er å gi elevene anledning til å prøve ut enkelte eller flere sider ved aktuelle lærefag innenfor sitt fag, eller å velge kompetansemål på VG3 nivå. Elevene skal få erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer de ulike yrkene innen utdanningsprogrammet.

Tidsrammen for prosjekt til fordyping er på 168 årstimer, noe som vil tilsi 6 timer i faget pr. uke.

Når det gjelder valg av innhold skal prosjekt til fordyping brukes til opplæring i kompetansemål fra eget utdanningsprogram for opplæring i bedrift og eller VG3 i

skole (der det ikke er opplæring i bedrift). Den åpner også for opplæring i bedrift i andre utdanningsprogram dersom det er faglig relevant.

Læreplanen er ikke fagspesifikk, dvs. det er den samme læreplanen som gjelder for alle utdanningsprogram. Dette forutsetter at skolene har stor frihet til å tilrettelegge opplæringen. Det forutsetter videre at det utarbeides lokale læreplaner for det enkelte utdanningsprogram basert på de nasjonale kompetansemålene som ligger til grunn for læreplanen.

Læreplanen i prosjekt til fordyping gir store muligheter til å yrkesrelatere og gjøre opplæringen praksisnær. Den gir også mulighet for å legge til rette for praksisnær opplæring.

For å få til en helhetlig og yrkesrettet opplæring er det viktig å se læreplan i prosjekt til fordyping og læreplan for felles programfag i sammenheng med hverandre.

4.4 Funn i utredninger

Norges offentlige utredninger (NOU 2008:18) Fagopplæring for framtida.
(Heretter kalt Karlsen-utvalget)

Jeg har sett nærmere på denne utredningen fordi den sier noe om samarbeidet mellom skole og arbeidsliv. Og den sier noe om hva myndighetene forplikter seg til i forhold til samarbeid mellom skole og arbeidsliv. Utredningen konsentrerer seg om lærefagene og nødvendigheten av læreplasser. I dokumentet prinsipp for opplæringa i Kunnskapsløftet (Læringsplakaten) understrekes betydningen av samarbeid med lokalsamfunnet og samarbeid med lokalt nærings- og arbeidsliv for at elevene skal få innsikt i ulike arbeidsoppgaver. Ettersom yrkesutdanningen starter med VG1, og faget prosjekt til fordyping er et viktig fag allerede på VG1.

Regjeringen oppnevnte i 2007 et utvalg som fikk som mandat å vurdere hvordan fag- og yrkesopplæringen kan være best mulig rustet for å møte framtidige utfordringer. Som aktør i yrkesopplæringen, og i forbindelse med mitt arbeid med denne masteroppgaven er det interessant å få finne ut hvordan utvalget vurderer yrkesopplæringen i framtida. Videre å drøfte disse funnene i forhold til min problemstilling. Spesielt interessant er det med tanke på opplæringen innenfor helse-, sosial- og oppvekstsektoren.

Jeg har valgt å trekke fram det jeg mener er relevant i denne utredningen for min oppgave og svar på min problemstilling.

Med bakgrunn i at yrkesopplæringen i dag oppfattes som lite yrkesrettet og relevant, det store frafallet i videregående opplæring og behovet for arbeidskraft i framtida fikk utvalget mandat til å utrede og analysere dagens fag- og yrkesopplæring. Veldig kort oppsummert; utvalget ser det som viktig å styrke yrkesopplæringen og i større grad yrkesrette opplæringen for å redusere frafallet i videregående skole, og å møte de utfordringer som framtidens arbeidsliv står overfor.

En relevant og meningsfull opplæring på VG1 kan bidra til at frafallet i videregående skole blir lavere, og dermed bidra til å dekke behovet for arbeidskraft i framtida.

I kapittel 3 redegjør utvalget for de formelle forhold i forbindelse med innføring av KL06. Her har jeg trukket fram noe av det utvalget sier om samarbeid mellom skole og arbeidsliv

Kunnskapsløftet legger opp til et forpliktende samarbeid mellom skole og arbeidsliv på alle nivåer i opplæringen. Dette finnes nedfelt i generell læreplan og i fagspesifikke læreplanene. I generell læreplan heter det:

”Opplæringen skal gi elever og lærlinger innsyn i variasjonen og bredden i vårt arbeidsliv, og formidle kunnskaper og ferdigheter for aktiv deltakelse i det” (Generell læreplan 1993:16)

”Lærerne skal virke sammen med foreldre, arbeidsliv og myndigheter som utgjør vesentlige deler av skolens brede læringsmiljø” (Generell læreplan 1993:24)

Læreplanen understreker at et godt samspill mellom skole og arbeids- og næringsliv og andre deler av lokalsamfunnet kan gjøre opplæringa i fagene mer konkret og virkelighetsnær. Innføringen av prosjekt til fordyping i videregående opplæring medfører et økt behov for et slikt samarbeid. NHO(Næringslivets Hovedorganisasjon) arbeider målbevisst for å få til et slikt samarbeid. Men som utvalget påpeker blir mye av dette arbeidet gjort fordi enkeltpersoner tar initiativ, og personlig kontakt mellom lærere og ansatte i bedrifter.

Utvalget sier her også noe om at i hele videregående opplæring er arbeidslivskunnskap som etikk, helse, sikkerhet og miljølære viktige elementer i opplæringen.

(Karlsen-utvalget 3.1.10)

Dette er viktig for å få til en relevant og meningsfull opplæring også på VG1 helse- og sosialfag. Gode praksisplasser hvor elevene kan oppleve læring i et praksisfelleskap krever godt samarbeid mellom skole og arbeidsliv, og begge parter må forplikte seg på samarbeid.

Befolkningsutviklingen og sammensetningen vil ha innvirkning på arbeidskraft innenfor de andre yrkene innen helse-, sosial- og oppvekstsektoren også. Folketallet vokser for tiden sterkt, 2007 var befolkningsveksten den høyeste i norsk historie. Dette har innvirkning for behovet for arbeidskraft. Antall barn i barnehage vil stige, antall eldre vil bli flere. Det kan også regnes med en velstandsutvikling i Norge. Ut i fra dette kan man trekke at det innenfor yrkene barne- og ungdomsarbeider og spesielt helsefagarbeider vil bli økt behov for arbeidskraft i tiden framover. Det er derfor viktig å få en opplæring innenfor helse- og sosialfagyrkene som er relevant og meningsfull for elevene slik at flest mulig kan fullføre utdanningen sin og gå ut i arbeidslivet som profesjonelle yrkesutøvere innenfor disse yrkene.

Karlsen-utvalget setter stort fokus på opprettelse av læreplasser innen alle yrker, og spesielt innenfor helse- og sosialfag når det gjelder helsefagarbeider. De har forslag

om både finansiering og lovfestet rett til læreplass (noe de vel egentlig ikke går inn for). De ønsker også fylkeskommunene skal ha plikt til å ta inn alle elever som søker utdanningsprogram helse- og sosialfag. For å få til gode praksisplassordninger allerede på VG1 må det implementeres

Oppsummering

Jeg har lest Karlsen-utvalget sin innstilling med ”mine briller”, med fokus på yrkesretting, relevant og meningsfull opplæring innenfor programområde helse- og sosialfag. Det er derfor mye i denne innstillingen jeg ikke har lagt vekt på. Offentlig debatt hevder at yrkesutdanningen er for teoretisk. Mange elever i yrkesfag sliter med teoretisk undervisning. Innen helse- og sosialfagene kan det hevdes at felles programfag også er for teoretiske, og at det kan være noe av årsaken til at en del elever faller fra. Utfordringen er å gi opplæring i programfagene på en slik måte at det oppleves som relevant for de forskjellige yrkene og at det bygger opp under faget prosjekt til fordyping. Opplæringen i programfagene må yrkesrettes og knyttes til praksis i de forskjellige yrkene.

Hovedprioriteringen i innstillingen er: Læringsutbytte og gjennomføring i fag og yrkesopplæringen. Satsningsområdene: Samarbeid mellom skole og bedrift, yrkesretting og læringsmiljø er viktige områder for å få til en relevant og meningsfull opplæring i tråd med elevenes oppfatninger og ønsker.

4.5 Funn i intervjuer

”Det nytter ikke å lese om hvordan man skal re opp en seng hvis man ikke vet hvordan et laken ser ut”

Tittelen på masteroppgaven er: Veien mot den profesjonelle yrkesutøver starter på VG1, og problemstillingen er å finne ut hva som er relevant og meningsfull opplæring på VG1 helse- og sosialfag. Det var derfor naturlig å henvende seg til noen av de som

er aktører i utdanningsfeltet, og valget falt på yrkesutøvere som har ansvar for elever i faget prosjekt til fordyping ute i yrkene, og på elever i VG1 helse- og sosialfag.

Hensikten med intervjuene er å få informantene til å fortelle hva de opplever som relevant for opplæringen av gode yrkesutøvere innenfor omsorgsyrkene og hvordan de ser på at denne opplæringen bør foregå. Svarene vil utgjøre viktige data og informasjon for å finne svar på problemstillingen.

Intervjuundersøkelsen omfatter i utgangspunktet 5 yrkesutøvere og 5 elever. En av elevene trakk seg fra intervjuet fordi det ble for ”skummelt” å bli intervjuet.

Intervjuene ble gjennomført med utgangspunkt i en intervjuguide. Intervjuet og intervjuguiden er et middel til å innhente data som vil belyse problemstillingen. (Thagaard 2006)

Alle informantene ble informert og forklart anonymitetsbeskyttelse, hensikten med intervjuet og hvordan det skal brukes. På bakgrunn av dette har alle gitt samtykke til intervju.

Intervjuene hadde en delvis strukturert tilnærming. Temaene var fastlagt på forhånd, men rekkefølgen ble bestemt underveis i intervjuet. Intervjuene med yrkesutøverne var mer åpne mens intervjuene med elevene var mer strukturerte. Dette ble bestemt etter et prøveintervju hvor det viste seg at det var vanskelig for eleven å samtale rundt temaene. Det var lettere å svare på direkte spørsmål. Det ble derfor utarbeidet to intervjuguides, en for yrkesutøverne og en for elevene. Dette kalles i følge Kvale et kvalitativt forskningsintervju. (Kvale 2005)

Jeg vil i det følgende presentere de funnene som er gjort i intervjuer med yrkesutøvere og elever. Jeg har valgt å presentere funnene som en sammenfatning av meningsinnholdet og tolking av dette. Dette er en hermeneutisk tilnærming på intervjuene. Presentasjonen vil ha perspektivet på det som skal undersøkes, og tolke intervjuet på grunnlag av dette. (Thagaard 2006)

Informantene har fortalt hva de opplever som meningsfullt og relevant i forhold til innhold og opplæring. Dette har jeg tolket opp i mot forståelseskategoriene læring i praksisfellesskap, praksisnær opplæring og oppgaver og refleksjon over læring.

4.5.1 Sammenfatning og funn i intervjuer med yrkesutøvere

Ut i fra intervjuguiden har jeg valgt å kategorisere intervjuene med yrkesutøverne i følgende kategorier:

1. Kompetanse og yrkeserfaring
2. Bakgrunnskunnskap om kunnskapsløftet og prosjekt til fordyping
3. Holdninger og forventninger til å ha elever i praksis
4. Grunnleggende kvalifikasjoner
5. Yrkesutøving
6. Samarbeid skole arbeidsliv

De tre første kategoriene fungerer som innledende spørsmål og gir ikke i så stor grad informasjon i forhold til problemstillingen. Jeg vil vektlegge punkt 4 og 5, da det er disse områdene som gir mest informasjon i forhold til problemstillingen. Punktene 3 og 6 gir interessant og nyttig informasjon i forhold til hvordan skolen vil utvikle faget prosjekt til fordyping videre.

Det informantene sier om relevant innhold i opplæring kan grupperes i to kategorier; det som handler om generell yrkesutøvelse og krav i arbeidslivet, og det som handler om grunnleggende kvalifikasjoner innenfor omsorgsyrkene.

Generelle krav til en yrkesutøver

”Det vi forventer er at elevene skal ta ansvar, komme tidsnok, vise interesse og vilje til å samarbeide”

Alle informantene ga uttrykk for at det er viktig at elevene viser at de kan beherske generelle krav som stilles til en yrkesutøver. Elevene må kunne vise ansvarlig ved at de møter presis på jobb, og sier i fra i god tid dersom de av en eller annen grunn ikke kan komme på jobb. Videre må de kunne ta initiativ, være samvittighetsfulle og se helheter i det arbeidet de gjør. De må kunne vise at de ser hva som foregår rundt seg og gripe fatt i situasjoner. Viktig å kunne avslutte en oppgave de har fått tildelt. Det er viktig at de kan vise respekt overfor brukere og ansatte og være gode forbilder. De må vise at de kan innordne seg og følge de reglene som gjelder på arbeidsplassen, samtidig som de må kunne samarbeide.

Det var stort samsvar mellom informantene i hva de svare i denne kategorien

En av informantene presiserte hva hun oppfattet som en god yrkesutøver:

”En god yrkesutøver er en som er positiv, kan ta i et tak, er arbeidsvillig, ønsker å gjøre noe og vil være med på det som skjer i arbeidslivet. Det er en som er trygg i jobben og har kunnskaper om yrket sitt.”

Grunnleggende kvalifikasjoner innenfor omsorgsyrkene

”Det mer yrkesspesifikke kommer på VG2. Det er viktigere at elevene lærer grunnleggende kvalifikasjoner på VG1”

Svært få av informantene trakk fram yrkesspesifikke kunnskaper som det viktigste på VG1. Derimot var det stort samsvar mellom informantene når det gjelder grunnleggende kvalifikasjoner som de ser som viktige å tilegne seg på dette nivået. En av informantene som arbeider i barnehage trakk fram at kunnskaper om barn og kunnskaper om lek er viktige, men at dette er kunnskaper som kan tilegne seg underveis i utdanningsløpet.

Det alle informantene trakk fram som svært viktig var kunnskap om kommunikasjon. En av informantene mente at jobben består av 70 % kommunikasjon. Alle informantene mente at sosial kompetanse, spesielt empati og ansvarlighet er viktig.

Videre er kunnskap om taushetsplikt og etikk viktig for at de skal vite hva de skal snakke om og ikke snakke om. I alle yrkene er det viktig med kunnskaper om hygiene og hvordan unngå smitte. Alle må kunne noe om hvordan kroppen er bygget opp og fungerer. Både som grunnlag for mer yrkesspesifikk kunnskap i videre opplæring, og som grunnlag for å kunne bruke kroppen riktig for å unngå belastningsskader. Grunnleggende kunnskaper om ernæring og kosthold ble også trukket fram.

Innhold i opplæringen omfatter å hjelpe til i praktiske situasjoner som påkledning og spising. Da må eleven inngi trygghet overfor brukeren, være til stede i situasjonen og kunne gi omsorg. De må tilegne seg kunnskap om den brukergruppen de skal jobbe med. Verdier, holdninger og menneskesyn ble trukket fram av alle informantene som viktig i denne sammenhengen.

Når det gjelder de grunnleggende kvalifikasjonene finner jeg stort samsvar mellom funnene i kompetanseplattformene og i læreplan for felles programfag VG1 Helse- og sosialfag.

Utvikling av yrkesutøvere

”Elevene kan ikke bli gode yrkesutøvere av bare å være på skolen, de må se hvordan det er å være i yrket, det er jo der de skal være en stor del av livet”

I forhold til spørsmålet om hvordan man kan utvikle gode yrkesutøvere hadde informantene ganske sammenfallende synspunkter.

Det å utvikle seg til en profesjonell yrkesutøver må gå over tid, og det er viktig å starte denne utvikling tidlig i utdanningsløpet. For å skape en yrkesidentitet er det viktig å begynne så tidlig som mulig. I dette ligger en del grunnleggende holdninger til det å være i yrkeslivet. Det var stor samstemmighet hos informantene at dette ikke bare kan læres på skolen, men at elevene lærer dette best ved å være en del av et praksisfellesskap.

Erfaring viser at elevene lærer best å bli yrkesutøvere ved å være ute i praksis sammen med mennesker de kan utvikle seg sammen med. Praksisfellesskapet er viktig for at det elevene lærer skal bli meningsfullt. Viktig at dette praksisfellesskapet går over tid. Faget prosjekt til fordyping gjør dette mulig, da eleven kan være en legitim perifer deltaker i et praksisfellesskap en dag i uka gjennom et helt skoleår.

Dette er i samsvar med forståelseskategorien læring i praksisfellesskap.

(Lave og Wenger 2007)

”Praksis vil gjøre elevene tryggere, yrket læres i samhandling med andre, ved å se på observere og gjøre”

Jeg finner stort samsvar mellom informantene om at elevene bør lære det teoretiske grunnlaget på skolen. De uttrykte ikke noen synspunkter på hvordan denne opplæringen burde foregå. Men de mener at det er viktig at den kunnskapen de får på skolen må de ta med seg og praktisere ute på praksisplassene, hvor de kan bearbeide ferdigheter og holdninger sammen med profesjonelle yrkesutøvere.

Skolen har en utfordring i å gjøre opplæringen mer praksisnær og meningsfull for elevene, slik at de ser sammenhengen mellom de felles programfagene og prosjekt til fordyping. Informantene gir uttrykk for at dette er skolen sin oppgave. (Lennart Nilsson 1992)

”Vi bør strebe etter å lære ungdommen å reflektere over egen situasjon”

Det er flere av informantene som mener det er viktig å sette av tid til samtaler med elevene når de er ute i praksis. De mener det er viktig at elevene får tid til å reflektere over det de gjør. Det er viktig at de voksne i praksisfellesskapet er flinke til å stille de riktige spørsmålene i forhold til elevens praksis. Dette er elevene kanskje ikke så flinke til, så vi som er veiledere må bli flinkere til å snakke med elevene og stille spørsmål som får dem til å tenke igjennom hva de gjør og hvorfor de gjør det. Det ligger mye læring i å reflektere over det man gjør.

Dette er i samsvar med min forståelseskategori refleksjon over læring. (Schön 2006)

Oppsummering

Gjennom intervjuene med yrkesutøvere har jeg fått informasjon som er viktig for å finne svar på og konkludere i forhold til problemstillingen. Informantene har gitt klart uttrykk for hvilke krav som bør stilles til en yrkesutøver, og hvilke grunnleggende kvalifikasjoner som er viktige å utvikle på VG1. Dette er grunnleggende kvalifikasjoner som er felles for alle yrkene innen helse-, sosial- og omsorgssektoren og som samsvarer med funn i kompetanseplattformer og læreplaner for felles programfag.

Informantene har gitt tydelig uttrykk for at utvikling av gode yrkesutøvere skjer i et praksisfellesskap. De gir uttrykk for at dette er relevant og meningsfull opplæring. Likevel er det viktig at elevene tilegner seg grunnleggende kunnskaper på skolen. Her ligger skolens utfordring i å gjøre denne kunnskapen så praksisnær som mulig, slik at elevene ser sammenhengen mellom det de lærer på skolen og det de praktiserer ute i arbeidslivet.

Informantene gir uttrykk for at det er viktig å sette av tid til samtaler og refleksjon med elevene.

4.5.2 Sammenfatning og funn i intervjuer med elever

Intervjuguiden til elevene har jeg laget en fastere struktur på enn intervjuguiden til yrkesutøverne. Dette ble gjort etter et prøveintervju som viste at det var enklere for elevene å svare på direkte spørsmål.

Sammenfatningen av intervjuene med elevene har jeg kategorisert på bakgrunn av intervjuguiden:

1. Bakgrunn for søke helse- sosialfag og yrkesutøving
2. Undervisningen på skole
3. Meningsfull opplæring
4. Arbeidspraksis
5. Erfaringer

Punkt 1 fungerer som innledende spørsmål, og gir bare i noen grad informasjon i forhold til problemstillingen. Punktene 2, 3, 4 og 5 gir informasjon i forhold til hva elevene opplever som meningsfull opplæring i forhold til det å bli gode yrkesutøvere, og er derfor vektlagt mest i sammenfatningen. Jeg har valgt å bruke den samme inndelingen som i sammenfatningen av intervjuene med yrkesutøverne; generelle krav til yrkesutøvere, grunnleggende kvalifikasjoner innen omsorgsyrkene og utvikling av yrkesutøvere. I tillegg har jeg sammenfattet hva elevene opplever som meningsfullt.

”Man blir jo ikke flink til å lage kake av å se på andre gjøre det, man må jo gjøre det selv”

For å få svar på hva som er relevant og meningsfull opplæring er det viktig å høre hva elevene mener. Det er viktig å få elevene til å tenke igjennom og forklare hvordan de oppfatter hva som er relevant og meningsfullt. At elevene blir hørt på dette området, og at skolen tilrettelegger i forhold til dette vil gjøre at motivasjonen hos elevene blir større (Nilsson 1992)

Innledningsvis ble elevene spurt om hvorfor de søkte programområde helse- og sosialfag. Alle informantene svarte at de selv ønsket å gå på helse- og sosialfag og at de var motivert for en utdanning innenfor programområdet. Alle ønsket å arbeide med mennesker. En av informantene hadde noe arbeidspraksis bl.a. fra ungdomsskolen, mens de tre andre ikke hadde noe erfaring fra sektoren.

Generelle krav til yrkesutøvere.

”En yrkesutøver er en som kan klare å samarbeide med kollegaene og brukerne på en god måte, utføre jobben riktig og oppfylle de kravene som jobben stiller og har en positiv innstilling”

På spørsmål om hvilke krav informantene møtte ute i arbeidslivet ga alle uttrykk for at det er viktig å møte presis og at man må gi beskjed dersom man ikke kan komme på jobb. Alle ga uttrykk for at det er vanskeligere å si i fra at man ikke kommer på jobb, enn det er å være borte fra skolen en dag.

Videre ga informantene uttrykk for at det blir stilt krav om å være positiv til samarbeid, kunne vise ansvar og være selvstendig. Det er viktig å gjøre de arbeidsoppgavene man blir satt til å gjøre, og spørre hvis man er usikker. Å overholde pauser og ikke bruke mobiltelefon i arbeidstiden er også krav som praksisplassen stiller. Det kreves også at man viser høflighet, ikke svarer frekt og har en god måte å kommunisere på både overfor ansatte og brukere.

De gir uttrykk for at dette også er regler som gjelder på skolen, men at det ikke alltid er like lett så se sammenhengen mellom det som gjelder på skolen og det som gjelder i praksis.

Dersom disse kravene ikke innfris når de er i praksis, er de inneforstått med at de kan miste praksisplassen.

Grunnleggende kvalifikasjoner innenfor omsorgsyrkene

”Jeg har jo lært en del på skolen som jeg har fått bruk for i praksisen min, f. eks om hygiene og smittestoffer”

Alle informantene trekker fram temaer som er gjennomgått på skolen og som de mener er viktige i den praksisen de har. Det viktigste som kom fram var; kommunikasjon, sosial kompetanse, empati, omsorg og service, brukermedvirkning,

ergonomi og hygiene. Å lære om samarbeid oppleves som viktig. Holdninger verdier og menneskesyn trekkes fram som viktige grunnleggende kvalifikasjoner når det gjelder å ”behandle” alle mennesker likt.

De grunnleggende kvalifikasjonene som elevene har trukket fram her finner jeg er i samsvar med de funnene jeg har gjort i kompetanseplattformer og i læreplan for felles programfag. Det er også samsvar mellom det elevene oppfatter som grunnleggende kvalifikasjoner og de funnene jeg har gjort i intervjuene med yrkesutøverne.

Meningsfull opplæring, på skolen og i praksis

”Det jeg opplevde som meningsfullt var at jeg fikk lov å gjøre ting jeg tenkte var riktig og så snakke om det etterpå”

Flere av informantene gir uttrykk for at de opplever samtaler med veilederen sin som meningsfullt. De gir uttrykk for at det er viktig for dem å få vite hvordan de utfører oppgavene sine, og hvordan de kan gjøre ting bedre. En av informantene ønsker at opplevelser fra praksis blir tatt opp på skolen og jobbet videre med.

Dette viser at refleksjon over læring både er viktig og relevant i opplæringen på VG1

Informantene ga alle uttrykk for at de opplevde som meningsfullt å være i arbeidspraksis. I de tilfellene hvor elevene fikk gjøre flere relevante arbeidsoppgaver kom dette klart til uttrykk.

De ser klart betydningen av teoretisk kunnskap, men opplever undervisningen på skolen ofte som lite relevant. Flere av informantene gir uttrykk for at undervisningen på skolen er veldig teoretisk. De opplever at den teorien de lærer på skolen ikke blir satt i sammenheng med yrket, og at de har fått større forståelse for det teoretiske innholdet når de får prøve det ut i praksis. Flere av informantene sier at de har lært mye på skolen, men at de savner å ta opp ting de har opplevd i praksis på skolen. Dette bygger opp under min forforståelse om at skolen må legge opp til mer praksisnær opplæring og praksisnære oppgaver.

En av informantene uttrykte klart at de trenger det teoretiske grunnlaget, men at det ville være fint å lære det gjennom praktiske oppgaver.

Alle uttrykker også at de opplever at de har fått bruk for en del av de har lært på skolen ute i praksis. De opplever at de ser sammenhengen og relevansen av den teoretiske opplæringen når de kommer ut i praksis.

En av informantene sier:

”Jeg vet ikke om jeg hadde vært så sikker på valget mitt hvis vi ikke hadde hatt prosjekt til fordyping. Er veldig glad for at jeg har fått være i praksis og prøvd hvordan yrket virkelig er. Det hadde vært vanskelig å se for seg yrket og velge riktig hvis jeg ikke hadde vært i praksis”

Alle informantene sier at de har lært mye om hva som kreves av en yrkesutøver når de har vært i praksis. De sier også at de har fått en annen forståelse av å være yrkesutøver enn de hadde tidligere, og at de ikke ville fått denne forståelsen av å bare ha undervisning på skolen. Dette bygger opp under min forståelse av at læring i praksisfellesskap er viktig.

Oppsummering

Elevintervjuene viser at elevene opplever det meningsfullt å prøve ut kunnskapene sine i praksis. De opplever at de lærte seg hvordan de skal arbeide, hvilke krav arbeidslivet stiller, noe de vil ha nytte av når de selv begynner å jobbe.

På skolen opplevs det meningsfullt å arbeide med oppgaver som er relatert til yrket, der de kan bruke teoristoff i oppgaver som har med yrket å gjøre, og der de kan trekke inn erfaringer fra egen praksis.

Elevene synes det er meningsfullt å få oppgaver hvor de må reflektere over det de har gjort. Samtaler med praksisveileder og lærere om det de har opplevd i praksis oppleves også som meningsfullt.

Det elevintervjuene viser når det gjelder krav til å bli en god yrkesutøver og viktige grunnleggende kvalifikasjoner samsvarer i stor grad med funnene i kompetanseplattformene og læreplan for felles programfag. Det samsvarer også i stor grad med det som kom fram i intervjuene med yrkesutøverne.

Alle informantene sier de at de, gjennom praksis i arbeidslivet i prosjekt til fordyping, har fått større forståelse for yrkesutøvelse og yrkeskunnskap, noe som har gjort dem sikrere i sine valg av yrke.

Disse funnene har gitt med ny forståelse for hva som kan være relevant og meningsfull opplæring på VG1. Det gjelder både innhold i opplæringen og formen på undervisningen. På skolen blir det viktig å gi opplæring i de grunnleggende kvalifikasjonene på en måte som er praksisnær og gjennom praksisnære oppgaver. (Sunnanå 1960, Nilsson 1992).

Ut i fra hva elevene opplever som meningsfullt har jeg fått ny forståelse for at læring i praksisfellesskap er relevant opplæring. Som deltaker i praksisfellesskap lærer man både yrkesutøving og grunnleggende kvalifikasjoner (Lave og Wenger 2007)

Ved å samtale med elevene, både i praksisfellesskapet og på skolen og ved å gi oppgaver hvor elevene må reflektere over egen praksis vil opplæringen styrkes og bli mer meningsfull og relevant for elevene. (Schön 2006)

5. Analyseprosessen

I kapittel 4 har jeg presentert funnene jeg har gjort i det innsamlede materialet etter at det er analysert og tolket

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for analyseprosessen som førte fram til disse funnene.

Analysere betyr i denne sammenhengen et stykke granskningsarbeid med den hensikt å finne ut hva det innsamlede materialet har å fortelle. (Dalland 2000)

I masteroppgaven har jeg samlet inn materiale ved å bruke en kvalitativ metode. Gjennom litteraturstudier, dokumentanalyse og intervjuer har jeg samlet inn data med sikte på å finne svar på problemstillingen.

5.1 Analyse av litteratur

Analyse av litteratur som presenterer resultater fra tidligere forskere har gitt en oversikt over problemområdet og har gitt grunnlag for mine forståelseskategorier.

I analysen av litteratur har jeg anvendt en hermeneutisk tilnærming. Jeg har tatt utgangspunkt i min førforståelse om at opplæringen på VG1 helse- og sosialfag er for teoretisk og lite yrkesrettet. Førforståelsen bygger på egen erfaring og utsagn fra elever. Hermeneutikken legger vekt på forståelse og fortolkning. Jeg søkte i litteraturen å finne de nye delene som kan settes i helheten sammen med min førforståelse og gi meg en ny forståelse for temaet

Arbeidet med å analysere litteratur startet ved å velge ut litteratur som kunne være relevant i forhold til min problemstilling og tema. Min førforståelse påvirket den litteraturen jeg valgte. Ved å lese Hiim og Hippe: Å utdanne profesjonelle

yrkesutøvere (2001) og Liv Mjelde: Yrkenes pedagogikk, fra arbeid til læring fra læring til arbeid (2002) fant jeg fram til forskere som har hatt betydning i det yrkespedagogiske feltet. Gjennom å lese og analysere disse er jeg kommet fram til de tre forståelseskategorier som er viktige i mitt videre arbeid for å få svar på problemstillingen. Forståelseskategoriene jeg kom fram til er:

1. Praksisnær undervisning / praksisnære oppgaver
2. Læring i praksisfellesskap
3. Refleksjon over læring

Disse forståelseskategoriene har jeg funnet belegg for hos Georg Kerschensteiner, (Sunnanå 1960) Lennart Nilsson, (Nilsson 1992) Lave og Wenger (Lave og Wenger 2007) og Donald Schön (Schön 2006)

Funnene hos disse forskerne er presentert i kapittel 4, men jeg velger å gi en kort presentasjon og sammendrag av analysen her.

Hos Georg Kerschensteiner har jeg funnet følgende belegg for min forståelseskategori nr.1: (Sunnanå 1960)

Kunnskapstilegning må bygges mest mulig gjennom elevenes selvstendige arbeid. Det stilles krav om egenaktivitet både i teoretiske og praktiske fag. Den praktiske gjennomføringen av arbeidsoppgavene er viktig. Teorifagene må settes inn i en helhet og ikke være løsrevet fra det praktiske arbeidet. Det er viktig å ta hensyn til elevenes interesser og nivå, og til at elevene utfører oppgaver ut i fra egen forutsetning og gis tid til å gjennomføre oppgavene. Det må stilles krav til kvalitet og elevene må utføre arbeidet så godt som mulig.

Dette forsterkes av det jeg har funnet hos Lennart Nilsson (Nilsson 1992):

Nilsson hevder at hensikten med en yrkesutdanning er at elevene tilegner seg en grunnleggende yrkeskompetanse. Det er viktig å utvikle kunnskaper som er

nødvendig og relevant for yrkesutøvelsen. Mange elever har klaget over at de får oppgaver som de ikke ser noen mening i, og de fleste elevene i yrkesfaglige utdanningsprogram ønsker å arbeide med oppgaver som kan anvendes konkret. Han understreker viktigheten av å gi elevene oppgaver som er praksisnære og relevante.

Belegg for min forståelseskategori nr. 2 finner jeg hos Lave og Wenger (Lave og Wenger 2007):

De tar utgangspunkt i mesterlære-modellen, men videreutvikler denne fra mester – svenn forholdet til å gjelde læring i et sosialt fellesskap. De setter søkelyset på 4 hovedtrekk når det gjelder læring:

- Praksisfellesskap: Læring finner sted i en sosial organisasjon. Gjennom det de kaller perifer deltakelse i fellesskapet tilegnes gradvis kunnskaper, ferdigheter og holdninger i faget. Praksisfellesskapet kan være både i arbeidspraksis og på skolen.
- Tilegnelse av faglig identitet: Innlæringen av ferdigheter i faget er trinn på veien mot å beherske faget. Det er avgjørende for at eleven skal oppnå en yrkesidentitet.
- Læring gjennom handling: I et praksisfellesskap er det mulig å observere og imitere det andre yrkesutøvere gjør.
- Evaluering gjennom praksis: Ved å få tilbakemeldinger og veiledning på det arbeidet eleven utfører får de muligheten til å endre praksis og utvikle kunnskaper.

Belegg for min 3. forståelseskategori har jeg funnet hos Donald Schön. (Donald Schön 2006)

Donald Schön beskriver to former for refleksjon, refleksjon i handling og refleksjon over handling. Refleksjon over handling betyr at eleven tenker bevisst over en handling i etterkant av en oppgave. Eleven blir stilt spørsmål om hva som skjedde, hvorfor det skjedde og hvordan oppgaven kan gjøres annerledes. Dersom dette fører til endret handling, har det foregått læring gjennom refleksjonen.

Litteraturanalysen har gitt meg en forståelse for problemstillingen som jeg tar med i det videre arbeidet.

5.2 Dokumentanalyse

Analysen av dokumenter omfatter kompetanseplattformer, lærerplaner for fag og utredninger. Dette er viktige grunnlagsdokumenter i Kunnskapsløftet 06 og forskrifter til Opplæringsloven

I denne presentasjonen velger jeg å se kompetanseplattformene og lærerplaner for fag i sammenheng, ettersom læreplanene bygger på kompetanseplattformene.

Gjennom analysen av kompetanseplattformene for de ni yrkene man kan utdanne seg til innen programområdet helse- og sosialfag har jeg vært ute etter å finne hva slags kunnskap som er felles for alle yrkene. Ut i fra min førforståelse er det nødvendigvis ikke den yrkesspesifikke kunnskapen som er relevant innhold i undervisningen på VG1. Analysen har vist at alle yrkene har mange felles sentrale arbeidsområder. Jeg har valgt å kalle disse for grunnleggende kvalifikasjoner, kunnskap det er viktig å tilegne seg på VG1 som grunnlag for videre utdanning på VG2, VG3 og i lærefagene.

Disse grunnleggende kvalifikasjonene har jeg funnet igjen ved å analysere kompetansemålene i læreplan for felles programfag VG1 helse- og sosialfag. Funnene er beskrevet i kapittel 4 og vil drøftes opp i mot forståelseskategorier og funn i intervjuer i kapittel 6.

Læreplanen er også analysert med hensyn til formuleringen av kompetansemålene ut i fra at felles programfag på VG1 helse- og sosialfag skal være yrkesrelaterte og forberedelse til en yrkesutdanning. Analysen viste at svært få kompetansemål hadde en formulering som er praktisk relatert. Målformuleringene legger større vekt på kunnskaper enn på holdninger og ferdigheter. Dette har konsekvenser for undervisningen.

Læreplan for prosjekt til fordyping har ingen formulerte kompetansemål. Dermed er det opp til den enkelte skole eller skoleeier og legge til rette for undervisningen i dette faget. Formålet sier at elevene skal kunne prøve ut deler av fag i praksis.

Jeg valgte også å gjøre en analyse av NOU 2008:18, Fagopplæring for framtida. Jeg har sett etter forhold som kan ha betydning for svaret på problemstillingen. En gjennomgang av denne utredningen viser at satsning på samarbeid mellom skole og bedrift og yrkesretting er viktige fokusområder i framtida.

5.3 Analyse av intervjuer

Intervjuene er en viktig kilde til å finne svar på problemstillingen. Jeg har i framstillingen av intervjudataene forsøkt å lytte til hva materialet kan fortelle meg. Av temaene i intervjuet har jeg valgt ut de som er relevante for å belyse problemstillingen. I analyseprosessen har jeg trukket fram de områdene som er aktuelle, og de områdene som har flest uttalelser.

Hovedkategoriene i intervjuguiden for yrkesutøvere er:

- Bakgrunnskunnskaper om kunnskapsløftet
- Yrkesutøving
- Yrkeskunnskap
- Holdninger til å ha elever i praksis
- Samarbeid mellom skole og arbeidsliv

Hovedkategoriene i intervjuguiden for elevene er:

- Tanker om yrkesutøving
- Hvordan eleven opplever undervisningen på skolen
- Hva opplever eleven som meningsfullt

- Hvordan eleven opplever arbeidspraksisen
- Hvilke erfaringer eleven har opplevd i praksis

Gjennom analyseprosessen fant jeg at noen av temaene ikke gir meg relevante svar som har betydning for konklusjonen. Jeg valgte derfor å tematisere fire hovedområder som har betydning for å belyse problemstillingen.

Følgende hovedområder er lagt til grunn:

- Hvilke generelle krav arbeidslivet stiller til en yrkesutøver
- Hvilke grunnleggende kvalifikasjoner det er relevant å gi opplæring i på VG1
- Hva elevene opplever som meningsfull undervisning
- Hvordan yrkesutøvere og elever ser som meningsfull og relevant utvikling av yrkesutøvere

Jeg har gjort en sammenfatning av intervjuene av yrkesutøvere og elever ut i fra denne tematiseringen. Funnene er presentert i kapittel 4 (Dalen 2002)

Jeg har brukt en hermeneutisk tilnærming gjennom hele analysen. Med utgangspunkt i min egen forforståelse har jeg i litteratur, dokumenter og intervjuer søkt å finne deler, analysert og tolket disse og satt de sammen til en helhet som utgjør min nye forståelse. Med denne nye forståelsen vil jeg drøfte funnene opp mot hverandre for å komme fram til svaret på problemstillingen.

5.4 Pålitelighet og gyldighet.

I masteroppgaven har metodene hatt som formål å finne fram til kunnskaper som kan gi svar på problemstillingen: Hva er relevant og meningsfull opplæring på VG1 helse og sosialfag?

Utgangspunktet for problemstillingen var min førforståelse om at opplæringen er teoretisk, lite yrkesrettet, altså relevant og at elevene oppfatter teoriundervisningen lite meningsfull. Gjennom litteraturstudier og intervjuer har jeg søkt svarene.

Min førforståelse har påvirket undersøkelsen i den grad at jeg har vært ute etter å finne litteratur som kunne gi meg svar på hva som er relevant opplæring. Dette mener jeg har gyldighet i den grad at min førforståelse ligger til grunn for problemstillingen.

Min førforståelse og nye forståelse etter studier av litteratur og tolking av aktuelle dokumenter har igjen påvirket intervjuundersøkelsen. Intervjuguiden er laget med det for øyet å finne svarene på det relevante og det meningsfulle.

Utvalget av informanter er 9 personer, 5 yrkesutøvere og 4 elever. En enkel undersøkelse med så få informanter vil kun få fram en liten del av temafeltet. Valg av informanter kan også påvirke resultatet. Elevene ble valgt ut blant de som mest motiverte for opplæringen. Det er dermed ikke sagt at ikke jeg fikk de svarene jeg ville ha. Yrkesutøverne var mer tilfeldig valgt, men alle har vært veiledere for elever i prosjekt til fordyping. Tolkingen og av resultatene kan oppfattes som subjektiv, da den er påvirket av min egen erfaringsbakgrunn.

Gyldighetsspørsmålet er i varetatt gjennom at metodene undersøker det de har til formål å undersøke. Det som undersøkes er gyldig i forhold til problemstillingen. Gjennom analyse og drøfting har jeg kontrollert at resultatet kan ansees som riktig. En hermeneutisk tilnærming legger vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet. Jeg tolker det dit hen at resultatet har gyldighet dersom det har undersøkt det som jeg har sagt jeg skal undersøke og at undersøkelsen samsvarer med problemstillingen. Jeg har undersøkt hva som er relevant og meningsfullt i opplæringen på Vg1 helse- og sosialfag. I henhold til definisjonen på s.5 i oppgaven kan relevant og meningsfullt oppfattes som synonymer. I oppgaven er relevant særlig relatert til litteratur og tekstanalyse og til intervjuene med yrkesutøvere. Det meningsfulle er særlig relatert til elevintervjuene.

Jeg mener at oppgaven tilfredsstillende krav om pålitelighet gjennom metodene som er benyttet. Ved å bruke flere metoder (triangulering) og fått flere innfallsvinkler i min forskning. Dette gir økt pålitelighet.

Resultatet av undersøkelsen har allmenn gyldighet i den forstand at andre kan ha nytte av resultatene. Samtaler med lærere og erfaring med elevers arbeid og uttalelser tyder på at resultatene ville blitt tilnærmet de samme i en lignende undersøkelse.

6. Drøfting

Gjennom innsamling av data, presentasjon av funn og analyse har jeg søkt å finne kunnskap som kan gi forståelse i forhold til problemstillingen. I dette kapitlet drøftes funnene i læreplaner og funn i intervjuer med yrkesutøvere og elever opp i mot de forståelseskategoriene jeg fant i litteraturen og opp i mot problemstillingen.

Jeg startet denne oppgaven med min førforståelse om at elevene på VG1 opplever undervisningen teoretisk og til dels kjedelig, og at undervisningen har liten sammenheng med det yrket eller yrkene som elevene kan utdanne seg til. Det er min mangeårige erfaring som lærer innenfor helse- og sosialfag som har gitt meg den førforståelsen.

Da ble utfordringen å finne ut hvordan undervisningen og opplæringen kan gjøres med relevant og meningsfull og problemstillingen ble:

Hva er relevant og meningsfull opplæring på VG1 helse- sosialfag?

Tittelen på masteroppgaven er:

Veien mot den profesjonelle yrkesutøver begynner på VG1

For å presisere dette nærmere, blir hensikten med masteroppgaven å søke å finne svar på hva som er relevant og meningsfull opplæring for en begynnende utvikling av gode yrkesutøvere

Lennart Nilsson sier at å oppleve utdanningen som meningsfull er en forutsetning for kompetanseutvikling. (Nilsson 1992). Donald Schön sier at yrkesutøving ikke kan læres ved å bare tilegne seg teori, men som en kombinasjon av utøvelse i praksis og refleksjon over praksis (Schön 2006)

6.1 Innhold i undervisningen

Innholdet i undervisningen er gitt i læreplaner og er grunnlaget for opplæringen i et fag. De er fastsatt som forskrifter til Opplæringsloven, og er styrende for undervisningen. Læreplanene legger også føringer for læreprosessen, i og med at elevene skal vise måloppnåelse i kompetansemålene og vurderes ut i fra disse. Kompetansemålene i læreplan for felles programfag VG1 helse- og sosialfag er som tidligere beskrevet teoretiske og lite egnet til å praksisnære og funksjonsbaserte.

Innholdet i opplæringen er i utgangspunktet lagt i læreplaner for felles programfag. Læreplanarbeidet har tatt utgangspunkt i kompetanseplattformene til de 9 ulike fagene i utdanningen. Funnene i kompetanseplattformene og læreplanen viser at den kunnskapen elevene skal tilegne seg i løpet av VG1 er kunnskap som skal danne basis for videre utdanning i de ulike yrkene. I masteroppgaven er disse kunnskapene kalt grunnleggende kvalifikasjoner. Funnene i kompetanseplattformene viser at dette er kvalifikasjoner som er grunnleggende i alle de 9 yrkene.

Innholdet i læreplanene er relevant. Funnene i intervjuene, spesielt med yrkesutøverne, men også med elevene viser at det er samsvar med hva de oppfatter som relevant innhold i undervisningen og innholdet i læreplanene. Det faglige innholdet i opplæringen gir derfor ikke grunnlag for diskusjon.

Utfordringen ligger i å gjøre innholdet mest mulig relevant og meningsfullt. Med det mener jeg relevant i forhold til de yrkene utdanningsprogrammet fører fram til, meningsfullt for elevene. Elevene oppfatter undervisningen som teoretisk og de sier at de ikke alltid forstår sammenhengen med teorien som blir gjennomgått og yrkene. Dette vil bli drøftet i forhold til forståelseskategoriene.

6.2 Forståelseskategorier

For å få forståelse for hva som er meningsfullt og relevant har jeg søkt i litteratur etter hva forskere i det yrkespedagogiske feltet mener er relevant for opplæring i yrkesfagene. Disse tekstene har jeg møtt med min førforståelse.

Gjennom de tekstene jeg har tolket, har jeg kommet fram til tre forståelseskategorier som jeg har brukt i undersøkelsene og som jeg også vil bruke i drøftingen. Disse tre forståelseskategoriene er:

- Praksisnær opplæring / oppgaver
- Læring i praksisfellesskap
- Refleksjon over læring

6.2.1 Praksisnær opplæring / oppgaver

Lennart Nilsson hevder at hensikten med en yrkesutdanning er at elevene tilegner seg en grunnleggende yrkeskompetanse og at det er nødvendig å utvikle kunnskap som er nødvendig og relevant. (Nilsson 1992)

Her vil jeg drøfte innhold og læreprosess opp i mot denne forståelseskategorien.

Intervjuene med både med yrkesutøvere og elever viser at innholdet i opplæringen kan deles inn i to kategorier: Generelle krav til en yrkesutøver, som for eksempel å møte presis, ta ansvar, overholde regler på arbeidsplassen. Dette er krav som gjelder i all yrkessammenheng, og er knyttet opp mot det å bli en god yrkesutøver.

Den andre kategorien er grunnleggende kvalifikasjoner i yrket, som for eksempel kommunikasjon, sosial kompetanse, etikk, hygiene. De grunnleggende kvalifikasjonene er temaer som vi også finner fastlagt i læreplanen. Det er en del av

den teoretiske opplæringen som elevene skal ha i løpt av VG1, og må derfor betegnes som relevant opplæring.

I intervjuene uttrykker elevene at den kunnskapen som blir gjennomgått på skolen er teoretisk og ikke satt inn i en yrkesmessig sammenheng. De gir også uttrykk for de ikke skjønner hensikten med den teorien som blir gjennomgått. En av elevene sa: *”Jeg ramler fort av og mister interessen fordi jeg ikke skjønner hvorfor jeg skal lære dette”* Utfordringer ligger i å gjøre denne opplæringen meningsfull.

Flere av elevene sier at de opplever det som meningsfullt å arbeide med oppgaver som er yrkesrettede og praksisnære, spesielt oppgaver der de kan trekke inn erfaringer fra praksis. En elev sier: *”Såne oppgaver er det moro å jobbe med, nå får jeg satt teorien på det jeg opplever i praksis, jeg blir sikkert gira”*.

Jeg har valgt å legge ved noen eksempler på praksisrettede oppgaver som elevene syntes det var meningsfullt å jobbe med (vedlegg 4 og 5).

Praksisnær opplæring og praksisnære oppgaver vil kunne ta utgangspunkt i elevenes arbeidspraksis i prosjekt til fordyping, og i elevenes interesser. Elevene uttrykker at det er meningsfullt å arbeide med noe de er interessert i.

Dette samsvarer med hva jeg har funnet hos Lennart Nilsson som sier at det er viktig å ta utgangspunkt i elevenes interesser, og at oppgavene har nytteverdi for elevene (Nilsson 1992). Kerschensteiner understreker også viktigheten av å bygge opp praksisnære oppgaver relatert til yrket som et ledd i yrkesutdanningen (Sunnanå 1960).

Læreplan i felles programfag VG1 helse- sosialfag har målformuleringer som er lite funksjonsbaserte. Læreplanen er kunnskapsorientert og teoriorientert. Det kan gjøre det komplisert å legge opp til en praksisnær opplæring dersom en skal la kompetansemålene styre opplæringen. For å gjøre opplæringen praksisnær kreves det at den enkelte skole og lærer tør å analysere og operasjonalisere læreplanen slik at kompetansemålene allikevel kan nås, og vurdering opp mot kompetansemålene kan gjennomføres.

En praksisnær opplæring / praksisnære oppgaver vil være både relevant og meningsfull.

6.2.1 Læring i praksisfellesskap

Lave og Wenger beskriver læring som en sosial prosess som foregår i et sosialt fellesskap eller praksisfellesskap. I et praksisfellesskap foregår et samspill mellom personer og virksomheter over tid (Lave og Wenger 2007)

Elevene er deltakere i to ulike praksisfellesskap. Når eleven kommer som ny på skolen i en VG1-klasse, er det som et nytt medlem i et praksisfellesskap. Til å begynne med er dette en legitim perifer deltakelse, men vi forutsetter og forventer at eleven i løpet av ganske kort tid er et fullverdig medlem i dette fellesskapet.

I faget prosjekt til fordyping er det ved vår skole en forutsetning av eleven skal ut i praksis. Det vil være et annet og annerledes fellesskap. Her vil eleven være en legitim perifer deltaker. I dette praksisfellesskapet forventes det ikke at eleven i løpet av praksisperioden skal bli fullverdig deltaker, men at eleven starter på veien mot en yrkeskompetanse og utvikling mot en yrkesutøver. I dette fellesskapet får eleven faglige og yrkesrelaterte oppgaver, og de lærer sosiale prosesser og hvilke krav arbeidslivet stiller til en god yrkesutøver. Dersom de ikke klarer å tilpasse seg dette vil konsekvensen kunne være at eleven mister praksisplassen sin. Som en elev uttalte: *”Jeg fikk ikke lov å fortsette i praksisen min fordi jeg hadde dårlige holdninger og ikke kommuniserte bra med de ansatte og brukerne. Dette må jeg jobbe med fordi kommunikasjon og holdninger er viktig når jeg skal jobbe med mennesker.”*

I intervjuene med elevene kommer det fram at synes det er meningsfullt å få prøve ut kunnskapene sine i praksis, og å få lov til å jobbe med noe de er interessert i. De sier at det er ute i praksis de lærer hva som kreves av dem i arbeidslivet. Flere av elevene gir uttrykk for at de i praksisfellesskapet opplever selvstendighet og mestring.

En av elevene syntes det var greit å være i praksis selv om det ikke var det yrket han kom til å utdanne seg innenfor. Det var fint å ha en dag som er annerledes en den vanlige skolehverdagen og at han lærer hva som kreves av han i arbeidslivet. Det er noe han gir uttrykk for at han kan ha nytte av uansett hva han vil bli senere. Jeg ser at det ligger mye læring å være i praksis. Praksisutplassering i prosjekt til fordyping er både meningsfullt og relevant

Yrkesutøverne som ble intervjuet mener at det er viktig at elevene kommer ut i praksis. De trekker fram som det vesentligste at elevene får erfaring med å være ute i arbeidslivet og kjenne på kroppen hvilke krav som stilles til å være yrkesutøver. Ute i yrkene ønsker de seg dyktige godt faglige kvalifiserte kollegaer, og flere av informantene mener det er viktig å være med på å utdanne yrkesutøvere: De mener at det gir en del merarbeid, men at de også får noen ”hjelpende hender”.

Det foregår mye læring på arbeidsplassen, både bevisst og ubevisst. Eleven blir tryggere på seg selv og andre gjennom samhandling i praksisfellesskapet. De er nødt til å samarbeide med andre, og ikke som på skolen trekke seg fra et samarbeid og arbeide individuelt. Elevens sosiale kompetanse vil kunne utvikles i praksis. Å ha andre voksne som rollemodeller er en viktig del av praksisfellesskapet. Ikke alle elever klarer, av ulike grunner, å tilpasse seg praksisfellesskapet. Blant annen er elevene veldig unge, og har sine oppfatninger av hva de kan gjøre og ikke kan gjøre, noe som kan skape problemer i praksisen.

Gjennom deltakelse i et praksisfellesskap vil elevene lære grunnleggende kvalifikasjoner på en annen måte enn på skolen. Læreplanens krav til innhold i opplæringen vil innfris.

Gjennom intervjuene med elever og yrkesutøvere fikk jeg ny kunnskap om at læring i et praksisfellesskap en meningsfull måte å gjennomføre opplæring på. Alle de yrkesutøverne jeg intervjuet uttrykte at de var positive til å ha elever i praksis. Det er kanskje innlysende, ellers ville de vel ikke ha tatt i mot og vært veiledere for elever.

De har opplevd at det ikke alltid er like enkelt å ha praksiselever, men i det store og hele er de positive.

Jeg fikk bekreftet at læring i et praksisfellesskap er viktig for å utvikle gode yrkesutøvere, og at denne utviklingen bør starte tidlig. Samtidig fikk jeg kunnskap om at skolen har hovedansvaret, og at mesteparten av læringen må skje på skolen, og at det er viktig å bygge et godt praksisfellesskap her.

Læreplan for prosjekt til fordyping åpner for læring i praksisfellesskap. Formålet med prosjekt til fordyping er at elevene skal få anledning til å prøve ut enkelte eller flere sider ved aktuelle lærefag innenfor eget studieprogram. Elevene bør få erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer de ulike yrkene.

6.2.3 Refleksjon over læring

Donald Schön hevder at læring ikke kan finne sted uten refleksjon. Han snakker om refleksjon i handling og refleksjon over handling. Refleksjon i handling viser at yrkesutøveren tenker og handler i arbeidssituasjonen og korrigerer underveis. Refleksjon over handling er den tankevirksomheten som følger etter en handling og konsekvenser av det som har hendt. (Schön 2006)

Erfaring tilsier at elevene på VG1 er ikke på et nivå hvor det foregår refleksjon i handling. Men refleksjon over handling bør være en del av læringen.

Elevene har i intervjuene gitt uttrykk for at de synes det er viktig at de får tenke igjennom hva de har opplevd. Å være med på for og ettermøter, ha samtaler med kontaktperson på praksisstedet hvor det blir stilt spørsmål ved ulike situasjoner opplevde elevene som veldig nyttig. Elevene opplever det som meningsfullt å få oppgaver på skolen hvor refleksjon over egen handling er en del av oppgaveløsningen.

Ved praksisnære oppgaver blir eleven nødt til å ta stilling til og sette ord på egne opplevelser, og finne fagstoff som er nødvendig for å begrunne handlingene sine. Dette er ikke alltid like enkelt for elevene å få til, og det blir viktig at elevene får gjøre dette ut i fra egne forutsetninger og opplever mestring i forhold til oppgavene og praksisen. På denne måten vil skolen også lettere kunne tilfredsstillere kravet om tilpasset opplæring.

I intervjuene med yrkesutøverne kom det også til uttrykk viktigheten av å samtale med elevene og få de til å reflektere over det de gjør. Det kom til uttrykk at det var en utfordring til veilederne å stille spørsmål elevene kan reflektere over. En annen utfordring er å finne tid til dette.

7. Oppsummering og konklusjon

7.1 Oppsummering

Tema for masteroppgaver er spørsmålet om hva som er relevant og meningsfull opplæring på VG1 helse- og sosialfag.

Når jeg skal oppsummere og konkludere og trekke noen slutninger, er det funnene i litteraturen, funnene i intervjuene, og drøftingen av disse som vil ligge til grunn.

Den teoretiske overbygging i masteroppgaven er hermeneutisk tilnærming med utgangspunkt i Hans Georg Gadamer og den hermeneutiske sirkel.

Med utgangspunkt i min førforståelse hadde jeg noen enkle svar på problemstillingen før litteraturstudiene og intervjuene. Den nye forståelseshorisonten som jeg fikk gjennom litteraturstudiene er min nye førforståelse før jeg i møte med intervjuene har fått en ny forståelseshorisont. Den nye forståelsen har jeg da anvendt for å finne svar på problemstillingen:

Hva er relevant og meningsfull opplæring på VG1 helse- og sosialfag?

Som mangeårig lærer i helse- og sosialfag, både på grunnkurs og nå VG1 har jeg ofte opplevd at elevene har gitt uttrykk for at undervisningen har vært veldig teoretisk. Før Kunnskapsløftet har det ikke vært mye praksis på dette nivået, kanskje en til to ukers utplasseringen i løpet av skoleåret. Med innføring av faget prosjekt til fordyping er det åpnet mulighet for praksis gjennom hele skoleåret. Elevene har opplevd teori og praksis som atskilte deler av undervisningen. Teori forbindes med skolen, praksis når de er ute på arbeidsstedet. Det er for meg viktig å få til en opplæring hvor teori og praksis er integrerte deler i en helhet, og blir relevant og meningsfull for eleven.

Undersøkelsen som danner grunnlag for svar på problemstillingen har en kvalitativ tilnærming, om metodene som er anvendt er litteraturstudier / tolking og intervjuer.

Gjennom litteraturstudiene har jeg funnet de forståelseskategoriene for relevant og meningsfull opplæring som er anvendt i analyse av intervjuene.

Disse forståelseskategoriene er

- Praksisnær opplæring / praksisnære oppgaver
- Læring i praksisfellesskap
- Refleksjon over læring

Gjennom analyse av kompetanseplattformer og læreplan for felles programfag VG1 har jeg funnet hva som er relevant innhold i opplæringen. Innholdet er teorien, og teorien forbindes som nevnt over med skolen. Derfor ble det viktig å se teorien opp i mot forståelseskategoriene når det gjelder hva som er relevant og meningsfullt.

Gjennom intervjuene med yrkesutøvere og elever fikk jeg kunnskap om hva som oppleves som relevant og meningsfullt. Resultatene fra intervjuundersøkelsen faller i stor grad sammen med forståelseskategoriene.

Elevene ser nytten av å være i praksis hvor de både kan hente ny kunnskap og bruke kunnskap de har tilegnet seg på skolen. De opplever det å være deltakere i et praksisfellesskap både i prosjekt til fordyping og i felles programfag på skolen som motiverende, meningsfullt og relevant.

I praksisfellesskapet kan de utvikle felles forståelse for kravene som stilles i arbeidslivet og som er nødvendig for å utvikle seg til yrkesutøvere. I tillegg vil de kunne få en felles forståelse for grunnleggende kvalifikasjoner som det er viktig å tilegne seg på VG1. De grunnleggende kvalifikasjonene bekreftes som viktige både av yrkesutøvere og elever.

Både elever og yrkesutøvere uttrykker at å sette av tid til samtaler til refleksjon over situasjoner og hendelser og observasjoner i praksis er meningsfullt.

7.2 Konklusjon

Resultatene av undersøkelsen og min nye kunnskap på området danner grunnlaget for konklusjonen og dermed svar på min problemstilling. Oppsummert kan konklusjonen skisseres i 4 hovedpunkter:

- Opplæringens innhold bør være relevant i forhold til nivået på opplæringen
- Opplæringen bør være mest mulig praksisnær
- Deler av opplæringen bør skje gjennom deltakelse i et praksisfelleskap
- Opplæringen bør gi rom for refleksjon over læring

Opplæringens innhold bør være relevant i forhold til nivået på opplæringen

Opplæringens innhold er fastsatt i læreplan for programfag VG1 helse- og sosialfag, og er den teorien som elevene skal gjennomgå i løpet av skoleåret. På spørsmål om hva informantene oppfattet som relevant innhold, samsvarer svarene i stor grad med hva læreplanen sier. Innholdet i opplæringen, kan ut i fra hva informantene har svart, deles inn i to hovedkategorier:

- Krav som arbeidslivet stiller til en yrkesutøver
- Grunnleggende kvalifikasjoner som er nødvendig å tilegne seg og bygge videre opplæring på.

Elevene opplever innholdet som teoretisk og ser ikke alltid sammenhengen mellom teori og praksis, og oppleves derfor ikke som meningsfullt. De grunnleggende kvalifikasjonene blir bekreftet som viktige av både elever og yrkesutøvere.

Utfordringer ligger i læreprosessen, hvordan kan den ivaretas for at elevene skal oppleve opplæringen relevant og meningsfull. Svar på dette finner jeg i de neste hovedpunktene i konklusjonen.

Opplæringen bør være mest mulig praksisnær.

Elevene ønsker praksisnære oppgaver. Det oppleves som motiverende og meningsfullt. Det gir resultater i form av mer kunnskap om emner som det arbeides med. Ved å ta utgangspunkt i opplevelser og situasjoner elevene har opplevd i praksis i prosjekt til fordyping, problematisere disse og arbeide videre med de på skolen kan opplæringen gjøres mer praksisnær.

Deler av opplæringen bør skje ved deltakelse i praksisfellesskap.

Det er gjennom deltakelse i praksisfellesskap at elevene kan utvikle seg til yrkesutøvere og utvikle yrkeskunnskap. Faget prosjekt til fordyping åpner for dette. Elevene sier i intervjuene at de ser nytten av å være i praksis hvor de kan hente ny kunnskap, og bruke den kunnskapen de har tilegnet seg på skolen. Det er viktig at elevene får forståelsen av at skolen også er et praksisfellesskap.

Opplæringen bør gi rom for refleksjon over læring.

Både elever og yrkesutøvere ga i intervjuene uttrykk for at det var viktig å sette av tid til samtaler med elevene. I disse samtaler må elevene få mulighet til å reflektere over hendelser og situasjoner de har opplevd i praksisen. Viktig å stille spørsmål på en måte som får elevene til å tenke igjennom og komme med løsninger og forslag til endringer. Refleksjon kan også tas inn i de praksisnære oppgavene.

Kort oppsummert vil jeg da konkludere med at en relevant og meningsfull læreprosess på VG1 helse- og sosialfag må være praksisnær, gi rom for læring i et praksisfellesskap og refleksjon over læring.

Resultatet av undersøkelsen og min nye kunnskap på området kan være med å bidra til at opplæringen på VG1 blir mer meningsfull og relevant.

Faget prosjekt til fordyping åpner for en slik læreprosess. Det er viktig å se fagene prosjekt til fordyping og felles programfag i sammenheng. Prosjekt til fordyping kan

oppleves som et bindeledd mellom teori og praksis. Elevene vil kunne oppleve større sammenheng og helhet i opplæring, og dermed en mer relevant og meningsfull opplæring.

7.3 Noen refleksjoner og veien videre.

En hermeneutisk tilnærming legger vekt på at det ikke finnes en endelig sannhet. Sannheten ligger kun i vår egen forforståelse. Ny kunnskap fører til nye forståelseshorisonter og deler som blir studert settes sammen til nye helheter.

I denne masteroppgaven har jeg forsøkt å sette delene i undersøkelsen sammen til en helhet. Målet har vært å komme fram til en gyldig forståelse for min problemstilling.

Ny kunnskap reiser nye spørsmål. Et av spørsmålene vil være hvordan skolen skal få til en opplæring som er relevant og meningsfull. Det vil også være ulike syn på denne problematikken. Dette er kunnskaper som ikke er kommet fram i denne masteroppgaven.

Jeg vil peke på noen utfordringer på ulike nivåer i opplæringsystemet framover

På skolenivå vil spørsmål kunne være i hvilken grad det er forståelse og engasjement hos den enkelte lærer. Hvor stor grad ønsker man å legge til rette for at den enkelte elev skal få velge etter eget ønske, eller om det tilrettelegges for en arbeidspraksis i prosjekt til fordyping. Det er viktig at en felles forståelse for faget prosjekt til fordyping er forankring hos ledelsen på skolen, og at ledelsen er villig til å sette av tid til samarbeid mellom lærerne og mellom lærerne og arbeidsplassene.

I arbeidslivet er det spørsmål om vilje til å ta i mot elever i prosjekt til fordyping og tid til veiledning for den som er praksisansvarlig. Samarbeid mellom skole og arbeidsplass, klare gjensidige forventninger er andre utfordringer for å få til dette.

For å kunne få til en god læring i praksisfellesskap kreves det godt samarbeid mellom skolen og arbeidsplassen. Det kreves gode avtaler. Det kreves at veileder i praksis får tid og ressurser til å følge opp elevene. Det kreves at lærerne som har ansvaret for faget på skolen følger tett opp i praksis og er ute i felten.

På fylkesnivå er det mangel på avtaler med arbeidslivet, og det er spørsmål om ansvar for koordinering av praksisplasser.

På statlig nivå ligger utfordringen i å utarbeide konkrete læreplaner og gode, veiledende læreplananalyser.

Til slutt vil jeg trekke fram noen sammenhenger i forbindelse med målsettingen med arbeidet med denne masteroppgaven.

Jeg vil håpe at resultatene av undersøkelsen og min nye kunnskap på området vil kunne være med å bidra til at opplæringen, først og fremst på egen skole, kan bli mer meningsfull og relevant. At jeg kan være med å gi elevene den plattformen de trenger for videre yrkesvalg, at de gjennom større faglig forståelse kan ta de riktige valgene, og dermed også redusere frafall innen eget programområde

Det er et ønske jeg har at den nye forståelsen kan være med på å bidra til å være med å videreutvikle samarbeidet mellom skole og arbeidsliv. Ny kunnskap gir større trygghet i dette arbeidet.

Litteraturliste

Bø, I., & Helle, L. (2008). *Pedagogisk ordbok: praktisk oppslagsverk i pedagogikk, psykologi og sosiologi*. Oslo: Universitetsforl.

Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode: en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforl.

Dalland, O. (2000). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Gadamer, H.-G., & Jordheim, H. (2003). *Forståelsens filosofi: utvalgte hermeneutiske skrifter*. Oslo: Cappelen.

Gulddal, J., & Møller, M. (1999). *Hermeneutik: en antologi om forståelse*. København: Gyldendal.

Hiim, H., & Hippe, E. (2001). *Å utdanne profesjonelle yrkesutøvere*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Hiim, H., & Hippe, E. (2009). *Undervisningsplanlegging for yrkesfaglærere*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Howe, A., Høium, K., Kvernmo, G., Knutsen, I. R., Askerøi, E., & Kokkersvold, E. (2005). *Studenten som forsker i utdanning og yrke: vitenskapelig tenkning og metodebruk*. Lillestrøm: Høgskolen i Akershus.

Kvale, S. (1997, 7. opplag 2005). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad notam Gyldendal.

Lave, J., & Wenger, E. (2003, 4. opplag 2007). *Situert læring - og andre tekster*. København: Reizel.

Lægreid, S., & Skorgen, T. (2001). *Hermeneutisk lesebok*. Oslo: Spartacus.

Læreplan for grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring Generell del, Det kongelige Kirke-, utdannings- og forskningsdepartement (1993)

Markussen, E., Lødding, B., Sandberg, N., & Vibe, N. (2006). *Forskjell på folk - hva gjør skolen?* Oslo: NIFU STEP.

Mjelde, L. (2002). *Yrkenes pedagogikk: fra arbeid til læring - fra læring til arbeid*. Oslo: Yrkeslitteratur.

Myhre, R. (1967). *Store pedagoger i egne skrifter. Bind V Europeisk reformpedagogikk i det 20. århundre (1971)*. Oslo: Fabritius

Nilsen, S. E., & Sund, G. H. (2008). Læring gjennom praksis: innhold og arbeidsmåter i yrkesopplæringen. Oslo: PEDLEX norsk skoleinformasjon.

Nilsson, L. (1992). Fagdidaktikk i yrkespedagogisk perspektiv (pp. s. 96-110).

Schön, D. A. (2001, 3. opplag 2006). Den reflekterende praktiker: hvordan professionelle tenker, når de arbejder. Århus: Klim.

Thagaard, T. (2003, 2. opplag 2006). Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode. Bergen: Fagbokforl.

Nettsteder

Læreplan i felles programfag i vg1 helse- og sosialfag. Utdanningsdirektoratet, 16. januar 2006, hentet ut 12.10.2008

<http://www.udir.no/grep/Lareplan/?laereplanid=163007>

Læreplan i prosjekt til fordyping for videregående trinn 1 og 2, yrkesfaglige programfag, fastsatt 31. januar 2007, hentet ut 12.10.2008

http://udir.no/templates/udir/TM_Artikkel.aspx?id=2133

Gemini, NTNU / SINTE – Hvem skal ut? Hentet ut 27.09.09

www.ntnu.no/gemini/2009-01/30-37.htm

Generell læreplan Publisert 24.10.05, hentet ut 25.09.09

http://www.udir.no/Artikler/_Lareplaner/Den-generelle-delen-av-lareplanen/

Prinsipp for opplæringa i Kunnskapsløftet. Utdanningsdirektoratet. Publisert 05.09.2006, hentet ut 12.10.2008

http://www.udir.no/Artikler/_Lareplaner/Prinsipp-for-opplaringa-i-Kunnskapsloftet/

Retningslinjer for arbeid med læreplaner for fag. Utdanningsdirektoratet 2004- Hentet ut 25.09.09

<http://skolenettet.no/upload/Lareplan/retningslinjer.pdf>

Rundskriv nr F-12-08, hentet ut 25.09.09

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rundskriv/2008/rundskriv-f-12-08-innforing-av-kunnskaps.html?id=497144>

Utdanningsstatistikk Statistisk Sentralbyrå frigitt 16.10.2008, hentet ut 25.10.2008

<http://www.ssb.no/emner/04/02/30/vgogjen/>

Eget arkiv

Lydfiler av intervjuer

Transkribering av intervjuer

Vedlegg

VEDLEGG 1

Til Intervjuguiden

Jeg er i ferd med å gjennomføre masterstudie i Yrkespedagogikk ved Høgskolen i Akershus.

I den forbindelse skal jeg gjøre et forskningsarbeid til en masteroppgave. Ettersom jeg arbeider som lærer i videregående skole, og det er innført en ny skolereform, har jeg valgt å skrive om mitt eget arbeidsområde.

Målsettingen med min oppgave, er å få kunnskap for å kunne være med utvikle gode opplegg for å utdanne gode yrkesutøvere innen helse- sosial- og oppvekstsektoren.

Denne opplæringen starter på VG1

Jeg ønsker kunnskap om hva som er relevant og meningsfull opplæring på VG1.

Opplæringen skal være relevant og meningsfull både for eleven og for arbeidslivet.

For å finne ut av dette trenger jeg innspill fra deg som er yrkesutøver på dette området, og din refleksjon over hva du tenker er relevant på dette nivået.

Jeg vil benytte en MP3-spiller for å ta opp intervjuet. Dette for at jeg skal kunne konsentrere meg om samtalen, og jeg vil få med alle nyanser i intervjuet. Ber om din tillatelse til det.

All informasjon er anonymitetsbeskyttet. Det betyr at ingen skal kunne spore tilbake til person og arbeidssted. Ingen andre skal høre opptaket. Det vil bli slettet når oppgaven er levert og sensurert.

Jeg takker for din velvilje

Flateby, 20. april 2008

Sissel Kyrkjeeide

VEDLEGG 2

INTERVJUGUIDE FOR YRKESUTØVER

Dato for intervju:

Stilling / funksjon:

Utdanning / kompetanse:

Yrkeserfaring:

Erfaring med elever i praksis:

Innledning

- Forklare hensikten med intervjuet
- Antyde hva jeg er interessert i å vite noe om

Anonymitetsbeskyttelse

- Ingen personlige data skal oppgis
- Det vil ikke kunne spores tilbake til arbeidssted og person
- Ingen vil få lytte til opptaket

Bakgrunnskunnskap om Kunnskapsløftet

- Kunnskaper om / kjennskap til kunnskapsløftet
- Kjennskap til Prosjekt til Fordyping og formålet med dette faget
- Ønske om mer informasjon

Yrkesutøving

- Definisjon på en god yrkesutøver / hvordan bør en god yrkesutøver være
- Hva slags yrkesutøvere ønsker dere?
- Hvordan utvikle en god yrkesutøver
- Noen tanker om hvordan en kan få til en meningsfull og relevant arbeidspraksis

Yrkeskunnskap

- Hvilke grunnleggende kvalifikasjoner ”nøkkelkvalifikasjoner” tenker du eleven må utvikle på VG1 / hva tenker du er viktig at eleven må kunne etter VG1
- Hvilke egenskaper vil du legge mest vekt på
- Hva tenker du er relevant yrkeskunnskap på VG1
- Hvordan kan disse utvikles på best mulig måte

Holdning til å ha elever i praksis

- Veiledning av elever – ressurser / tid

- Fordeler / ulemper for arbeidsplassen
- Forventninger til elever som er ute i arbeidspraksis

Samarbeid mellom skole og arbeidsliv

- Forventninger oss som lærere og skole
- Avtaler / intensjonsavtaler

VEDLEGG 3

INTERVJUGUIDE FOR ELEVER VG1 HELSE- OG SOSIALFAG

Dato for intervju:

Arbeidssted

Alder:

Litt om deg selv

Hva er grunnen til at du søkte programområde Helse- og sosialfag

Hva slags erfaring har du med arbeid innenfor helse-, sosial- og oppvekstsektoren?

Hva slags egenskaper / evner tenker du er viktig for å bli en god yrkesutøver innen helse-, sosial- og omsorgssektoren

Hvordan ser du på deg selv som yrkesutøver

Har du gjort deg noen tanker om hva yrkeskunnskap er

Hva mener du at du får mest bruk for av det du har lært

Litt om skolen

Hvordan opplever du undervisningen på skolen

Hva opplever du som meningsfullt av det du har lært på skolen

Hvordan synes du at det du lærer på skolen svarer til forventningene dine?

Er det andre ting du opplever ville vært mer meningsfull opplæring

Hva motiverer deg til å lære?

Litt om arbeidspraksis

Hvilke oppgaver har du tatt del i / hva har du gjort i praksisen din

Hvilke forventninger hadde du til praksis

På hvilken måte opplever du at disse er oppfylt

Hva har du fått bruk for av det du har lært på skolen i arbeidspraksisen din?

Hvordan opplevde du arbeidslivets krav

Hva opplever du som meningsfullt i arbeidspraksisen din

Erfaringer du har gjort

Hva tenker du det er nødvendig å lære noe om på skolen for å møte kravene fra arbeidslivet

Hva har du lært av å være i praksis

Hvordan tenker du at du har forandret deg i forhold til holdninger, ferdigheter og kunnskaper etter at du har vært ute i praksis

Kan du gjøre deg noen tanker om hva en god yrkesutøver er

Hva tenker du er beste måten å lære å bli en god yrkesutøver

Beskriv en episode eller en aktivitet der du fikk bruk for noe av det du har lært på skolen.

- Hva følte du / opplevde du i denne situasjonen
- Syntes du at dette var relevant (hadde det sammenheng med situasjone)
- Syntes du at dette var meningsfullt

VEDLEGG 4

Tverrfaglig FORDYPNINGSOPPGAVE i prosjekt til fordypning/yrkesutøving/kommunikasjons og samhandling Tirsdag 31.03.09 (hele dagen)

KOMPETANSEMÅL:

Kommunikasjon og samhandling:

- Du skal kunne grunngi og vurdere egne holdninger og væremåter når omsorg og utvikling hos brukeren er målet, uavhengig av kultur, religion, livsførsel og funksjonsnivå hos den andre
- Du skal kunne kommunisere med ulike brukere ut fra deres behov og modningsnivå

Yrkesutøving:

- Du skal gjøre rede for hvorfor det er viktig med helhetlig og tverrfaglig samarbeid, og gi eksempler på yrkesgrupper som er med i slikt samarbeid
- Du skal kunne gjøre rede for profesjonalitet i yrke innenfor helse, sosial- og oppvekstsektoren
- Du skal kunne gi eksempler på hvordan brukeren kan stimuleres til læring og opplevelser, uavhengig av alder, kulturtilhørighet og funksjonsnivå

Mål fra egen læreplan i prosjekt til fordypning

- Se på din egen plan ”oversikt over oppgaver elevene skal gjøre og hva de skal levere våren 2009

OPPGAVE:

”Slik burde mitt utplasseringssted være”

1. Du skal beskrive og gjøre rede for hvordan du ønsker at et utplasseringssted skal ta i mot deg og veilede deg.
2. Du skal gjøre rede for hva det vil si å være profesjonell fagarbeider på ditt utplasseringssted.
3. Du skal gi eksempler på hvordan brukerne på ditt arbeidssted kan stimuleres til opplevelser og mestring, uavhengig av alder, kultur og funksjonsnivå.

Før du starter på oppgaven skal du bruke planleggings skjema for å planlegge dagen og vurderingsskjema før du leverer oppgaven ved dagens slutt.

TILLATTE HJELPEMIDLER: alle (obs ikke avskrift!)

VURDERING: Formell (karakteren på oppgaven teller med i faget prosjekt til fordypning)

VURDERINGSKRITERIER:

- Velger relevant faginnhold
- Reflekterer over innhold/stoff
- Er presis og nøyaktig, bruker egne ord (avskrift trekker ned)
- Trekker inn yrkesforståelsen
- Bruker kunnskap fra flere fag
- Er kreativ og har med f eks tegninger og bilder

FORDYPNINGSOPPGAVE I PROSJEKT TIL FORDYPING
Sosial kompetanse

KOMPETANSEMÅL

Kommunikasjon og samhandling

Eleven skal kunne forklare hva sosial kompetanse vil si, og gi eksempler på hvordan en selv kan bruke sosial kompetanse i møte med mennesker som er avhengige av tilbud i oppvekst-, helse- og sosialsektoren

Mål fra egen læreplan i Prosjekt til fordyping

Se din egen plan over oppgaver som elevene skal gjøre 2. halvår 2009 og den lokale læreplanen

Oppgave:

”Slik bruker jeg min sosiale kompetanse”

1. Gjør rede for hva begrepet sosial kompetanse innebærer
2. Hva er viktig for å kunne samarbeide på en god måte med andre?
3. Hva betyr det å gjøre andre gode
4. Du må altså være dyktig på mange områder; det kaller vi kompetanseområder
Hvilke kompetanseområder er det snakk om?
Beskriv kort hva kompetanseområdene innebærer
5. Beskriv en situasjon fra arbeidspraksisen din der du brukte din sosiale kompetanse
Prøv å vurdere hvilke kompetanseområder du brukte. Begrunn ut i fra fagkunnskapen du har.
Hvilke områder tenker du at du må jobbe spesielt med for å bli bedre.

Tillatte hjelpemidler: Alle (obs ikke avskrift!)

Vurdering: Formell (karakteren på oppgaven teller med i faget prosjekt til fordypning)

Vurderingskriterier: (Eller: Krav til måloppnåelse?)

- Velger relevant faginnhold
- Reflekterer over innhold/stoff
- Er presis og nøyaktig, bruker egne ord (avskrift trekker ned)
- Trekker inn yrkesforståelsen
- Bruker kunnskap fra flere fag
- Er kreativ og har med f eks tegninger og bilder

OPPSUMMERING OG REFLEKSJON OVER PROSJEKT TIL FORDYPING

Ta fram alle loggene du har skrevet, og de oppgavene du har gjort dette skoleåret. Ut i fra disse skal du lage en oppsummering og refleksjon hva du har gjort og lært i prosjekt til fordyping dette skoleåret.

Dette kan du bruke når du skal skrive egenvurderingen i "Elevenes dokumentasjon"

Noen stikkord som hjelp på veien:

- ✓ Fortell litt om arbeidsplassen din og hvilke arbeidsoppgaver du har hatt
- ✓ Hva tenker du er det viktigste du har lært i Prosjekt til fordyping
- ✓ Hva tenker du har vært bra, hva har vært mindre bra, og hva kunne du tenkt deg annerledes
- ✓ Hvilke råd vil du gi til en elev som skal begynne på VG1 HS neste år når det gjelder PFF.
- ✓ I hvilken grad nådde du målene for perioden?
- ✓ Gikk gjennomføringen av oppgavene slik du hadde planlagt? Hvorfor/ hvorfor ikke?